

LETNIK X. NAŠ ROD LETO 1938./39.

Dragi naročniki „Našega roda“!

Letos stopa „Naš rod“ v deseto leto. Za desetletnico je razpisal lepe nagrade svojim naročnikom. S tem hoče nagraditi zvestobo stalnih svojih čitateljev. Za to ne zahteva nobene druge hvaležnosti kot to, da mu ostanejo naročniki še nadalje tako zvesti in da store vse, kar je v njihovi moči, da se list še bolj razširi. Čim več bo naročnikov, tem lepši bo, tem bogatejše bodo njegove nagrade.

V naših obmejnih krajih je premnogo slovenskih otrok, ki bi se radi naročili na „Naš rod“, pa nimajo denarja. Po naših mestih, trgih in vaseh pa so otroci, ki bi z lahkoto lahko žrtvovali 2-50 din na mesec za te revne otroke. Ali bi ne bilo lepo in človekoljubno, če bi tak otrok premožnejših staršev stopil pred svojega učitelja in mu dejal: „Gospod, jaz bom naročil še en „Naš rod“ za enega mojih obmejnih bratov!“ Ali bi ne bilo tovariško, če bi vsak razred zbral naročnino za enega ali dva tovariša ob naši meji? Lepo bi bilo in tovariško! Otroci, premislite te besede in kdor more, naj stori tako. Hvaležnost revnih bratov mu bo plačilo.

Še nekaj! Letos objavlja „Naš rod“ tudi prispevke otrok z risbami vréd. Kdor je sposoben, naj se loti dela in pošlje na

Uredništvo „Našega roda“

Lepe nagrade bodo prejeli naslednji rešilci ugank v 1. številu:

Peternel Minka, učenka VI., razreda osnovne šole, Dovje-Mojstrana.

Jurčenko Aleksander, učenec V. razreda osnovne šole, Litija.

Janežič Dušan, učenec IV. a razreda na Ledini, Ljubljana.

Naslovna slika: Fran Tratnik: Goriška begunka v svetovni vojni.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom in ga prejemaajo naročniki »Mladinske matice, ki plačajo naročnino za list in publikacije »Mladinske matice«, v mesečnih obrokih po din 2-50.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Metod Kumelj.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Francè Štrukelj).

OB DVAJSETLETNICI

Slovenci živimo v enem najlepših krajev Evrope. Sever podaja tu jugu roko in važne ceste se cepijo v vse smeri: na sever in jug, na vzhod in zahod.

Na svojem dolgem pohodu od vzhoda so prišli naši pradedje pred 1300 leti, zastrmeli so v čudovito lepoto teh krajev in so rekli: Tu nam bo prijetno domovanje!

Pa so si zgradili bivališča, preorali so ledino in pognali so črede v planine.

A miru niso imeli.

Vsa naša domovina je bila takrat ena sama široka cesta in po njej so se valili veliki, bojeviti narodi na poti v Italijo, v takratno obljubljeni deželo.

Naši pradedje so bili miroljubni. Da so si zavarovali svoje črede in pa žitnice, so morali zdaj pa zdaj le odložiti kramp in oralo ter seči po ščitu in meču.

V boju so jih vodili takrat domači knezi.

Ko se je povečal pritisk od vzhoda in severa, so se združili s Čehi v močno Samovo državo. V tem divjem vrvežu le preslabotni in osamljeni, so čez 200 leti iskali v stiski spet zveze s Hrvati.

Pritisk raznih germanskih plemen, Obrov in Madžarov, je bil le prehud. Niso ga več vzdržali.

In prišla je dolga doba suženjstva. Skoro polno tisočletje so naši predniki tlačanili tujcu. Skoro polno tisočletje so živeli zanj, trpeli zanj in na mejah zanj umirali. Preživljali so vso težko Golgoto.

Ali naš narod je trdoživ.

Divja plemena so šla preko njega, požigala so in ropala, sejala okrog smrt in pogin, — uničila ga niso.

Mogočni narodi, pijani slave in zmag, so v tem dolgem tisočletju omagali, propadli in izginili, — naš bedni narod pa je ostal pri življenju. Ni segal sicer več od Jadrana do Donave in Blatnega jezera kot nekoč, stisnjen na ozko tretjino prejšnjega ozemlja, pa je le upal v boljše dni.

Dnevi pa so bili še težji. Prišla je svetovna vojna.

Pognani v blazen boj, smo se borili — bratje proti bratom — in umirali vsepovsod za tuje gospostvo. Bojna vihra, ki je neusmiljeno sejala smrt in grozo, je zajela tudi naše kraje. Iz razdejanih stavb in gorečih vasi so bežale trume naših beguncev, hrepeneč po kruhu, počitku in topli besedi.

In ko je bila stiska najhujša in so bili dnevi že obupu enaki, je prišla nenadoma rešitev.

Z brati Srbi in Hrvati smo se združili v skupno državo. Tisočletno hrepenenje naših prednikov se je tako uresničilo: Prišla je svoboda.

Ne še za vse.

Meje so nas nasilno ločile od bratov in se globoko zajedle v živo telo našega naroda.

Kljub tej in morda še kateri grenkobi pa je bilo osvobodjenje pred dvajsetimi leti največji dogodek v zgodovini našega naroda, najsvetlejši naš dan.

In vi, mladi, se tega zavedate, se morate zavedati.

V nejasnih dneh, ki se bližajo, boste prav vi kovali našo usodo!

Janko Jancec

OB DVAJSETLETNICI

*V vetrh ponosno vihrajo zastave,
zbira pod njimi mladine se cvet! —
Kakor od Sotle in Mure in Save
sanjal, verjel je stoletja naš ded,
zdaj smo svobodni na tleh očetnjave
dvajset že let!*

*Kje vsepovsod so samotni grobovi,
ki jih pojila slovenska je kri?
Kod razsejali slovenski sinovi
v svetu so svoje prebele kosti,
da so nam zrastli svobode cvetovi
v te lepe dni? —*

*Daleč Galicije so širne poljane,
daleč Dobrudže in Krasa je svet,
kjer krvavele slovenske so rane
v rože, ki bile so žalosti cvet,
da je zaplakal nad njim sred Ljubljane
človek - poet!*

*Upanje pesem v srce je razlila,
dala je dušam prečudežno moč,
z živo jih vero tako prepojila,
da so sklenila se v trden obroč,
ki se ko pena ob njem je razbila
suženjstva noč! —*

*Dvajset je let od takrat že preteklo,
dvajset v njih vzklilo je novih rodov,
dvajset ljubezni studentcev priteklo
preko teh naših domačih bregov! —
Pa da kosilo po njih bi spet jeklo
zarod nam nov?*

*Lepi res zarij svobodnih so dnovi,
ki so nam vstali iz temne noči!
Ali bolj temni so daljni grobovi,
koder raztresli prebele kosti
naših slovenskih so mater sinovi! —
Novih srce zdaj si več ne želi...*

Anton Ingolič

S I R O T E

Ilustriral
Fran Mihelič

Tinček in njegova sестrica Trezika pa sta bila tega dne v bližnjem mestu. Čeprav sta odšla od doma že zjutraj in je bilo v mesto komaj dobro uro hoda, vendar sta dospela do prvih mestnih hiš šele okoli poldneva. Tinčku se ni nikamor mudilo. Trezika pa je tako v vsem slepo ubogala svojega štiri leta starejšega brata. Tinček, za svojih trinajst let mnogo premajhen in predroben, je imel med potjo še mnogo opravkov. Dobro se je zavedal, da samo še do Vseh svetih lahko uživa svobodo, potem pa bo moral v šolo.

Takoj zunaj vasi je zagledal na obcestnem pašniku tri tovariše, ki so kurili ogenj. Zaklical jim je:

»Imate kaj pečenega?«

»Še nič! Tinček, pridi, pravkar se odpravljamo na njive!«

Ni se dal dvakrat prositi, ročno je krenil s ceste, čeprav se je Trezika upirala in mu z rokami prigovarjala, naj vendar nadaljujeta pot. Govoriti ni znala, tudi ni razumela govora; a Tinček jo je potegnil za seboj.

Pri ognju so takoj napravili načrt: Trezika in Jernejček bosta pazila na živino, Tinček in ostala dva pastirčka, ki sta bila prav tako oproščena šole do Vseh svetih, pa bodo šli na delo. Za vodjo so seveda postavili Tinčka. Njihova naloga ni bila lahka. Na njivah je bilo mnogo ljudi, a še nevarnejši je bil stari Pogorelec, ki je opravljal službo poljskega čuvaja.

»Moramo biti oprezní,« je dajal Tinček navodila, »ko sva šla zdoma, sva ga videla, kako je zavil na to stran!«

Tako, stvar bo še težavnejša! S čuvajem se ni igrati. Skrit ždi kje za mejo in šele, ko si izkoplješ poln klobuk krompirja, plane predte in te pograbi. Najprej te on naklesti s svojo debelo palico, potem lastnik krompirja in nazadnje še starši ali gospodar! Zato so se pastirji čuvaja bali in ga tudi črtili; v žlici vode bi ga bili potopili, če bi ga le mogli. Tinček in njegova dva pajdaša so bili še posebno jezni nanj, ker jih je zalotil pred tednom na županovem sadovnjaku in jih tako neusmiljeno pretepel, da so se komaj zavlekli domov. Že večkrat so mu skušali kako zagosti, a ni se jim nikoli posrečilo: čuvaj je bil zvičnejši od njih.

Zato so se zdaj sila oprezno približevali njivam. Prešli so dva travnika, smuknili v prostrano njivo koruze, jo hitro prekoračili in se ustavili na njenem koncu. Pred njimi je ležal ozek pašnik in onkraj njega se je širila njiva krompirja. Ogledali so se na vse strani.

»Nikjer ni nikogar!« je šepnil najmlajši. »Tinček, pojdi, midva bova stražila. Če zažvižgava, se skrij!«

Tinček se je obotavljal, kajti pleča so ga še skelela od čuvajevih udarcev.

»Počakajta še malo! Kaj, če je kje v bližini!«

In res, čez nekaj časa se je prikazal sam čuvaj, kakor bi vstal iz tal. Onemeli so. Čuvaj se je ustavil prav blizu njih in se pazljivo oziral na vse strani. Dečki si niso upali niti dihati. Nato je šel do roba njive, se ozrl in se spet vrnil. Dečkom je postalo vroče. Nato je segel pod suknjič in izvilkel pravcato vrečo. Dečki so zazijali. Nato se

je še enkrat ozrl in planil na njivo ter začel z rokami grebsti krompir. Dečkom je vzelo sapo. Kopal je tako naglo, da bi bil lahko vsem pastirjem za učitelja pri tem poslu. Vreča se je kar vidno polnila. Šele čez nekaj časa so prišli dečki do sape. Najprej so sunili drug drugega v rebra, potem se pomenljivo spogledali, češ, zdaj smo pa našli pravega tatu. Tinček je prvi zašepetal:

»Vidiš ga, vidiš! Vedno so nas dolžili, da ni nobena njiva varna pred nami! Zdaj ga pa imamo!«

»Pojdimo v vas po Bratušo, da bo videl, kdo mu krade!« je predlagal najmlajši. »Prav včeraj je prišel k nam in je mene obdolžil, ker imamo v bližini pašnik.«

»Ne, to bi bilo slabo, medtem jo lahko popiha,« je

menil drugi, »ljudje bi dejali, da smo si izmislili. Še tepeni bi bili!«

»Počakajmo še nekoliko, da bo imel pol vreče, potem pa na moje znamenje planimo ven in zaženimo takšen vrišč, da nas bo že kdo slišal in prihitel!« je odločil Tinček.

Tako so tudi storili. Čuvaj je nič hudega sluteč lepo kopal krompir; pri tem se je sicer večkrat ozrl naokoli, a muzajočih se dečkov, ki so negibno ležali v bližnji koruzi, ni opazil. Čez čas se je oglasil s pašnika Jernejčkov žvižg, ki je oznanjal, da se bliža nevarnost. Nastopil je pravi trenutek!

»Zdaj!« je zakričal Tinček in planil iz koruze, za njim pa ostala dva tovariša.

Zagnali so silovit vrišč.

»Tatovi! Ljudje, na pomoč! Ujeli smo ga, ujeli! Čuvaj je največji dolenski tat! Slišite, čuvaj krade! Na pomoč! Tata imamo, tata!«

Ob prvem vzkliku se je čuvaj preplašen zravnal. Sprva je hotel pobegniti, toda ko je zagledal pred seboj kar tri »čuvajčke«, ki so kričali kot iz uma in mahali z rokami, je spustil vrečo in zbežan čakal, kaj bo.

Ni bilo treba dolgo čakati. Izza meje se je pojavil sam gospodar.

»Poglejte, stric Bratuša, kdo je pravi dolenski tat! Vi pa ga imate za čuvaja!« je vzkliknil Tinček in zmagoslavno pokazal na starčka.

Bratuša je pobledel od jeze.

»A takšen si, Pogorelec? Otroke pa nam hodiš tožarit za vsako figo! Celo meni greš krast, ki sem te priporočal in samo dobro govoril o tebi! Glej, da se mi pobereš izpred oči!«

Čuvaj je zardel od strahu in sramote, dečki pa so se na vso moč smejali.

»Odpusti, Bratuša, prvič je bilo in zadnjič!« je starček končno prišel do besede. »Pridem ti delat dva dni, tri, če hočeš, samo ne izdaj me! Ob zadnji košček kruha bi bil! Kaj naj potem počnem? Saj veš, kako je pri nas doma! Kočo sem dal mladima, pa mi še jesti ne dasta!«

»Zdaj se pa le razjoči! Nič ti ne pomaga, poberi vrečo in jo nesi z menoj skozi vas, da bodo vsi videli: Pogorelec, ki smo ga imeli za največjega poštenjaka v Dolni, je tat!« je spregovoril Bratuša in jezno pokazal proti vasi.

Starca so oblile solze; sklenil je roke in milo prosil:

»Kot Boga te prosim, ne stori mi take sramote! Tukaj pred temi nedolžnimi otroki ti obljubim, da se ne bom nikoli več dotaknil tujega imetja!«

Dečkom, ki so se še pred trenutki smejali, se je starček zasmilil. Njegovih udarcev se niso spominjali več. Ker je Bratuša okleval, je spregovoril Tinček:

»Pa mu oprostite, stric!«

»Naj bo!« se je Bratuša končno omehčal, »a da je bilo res zadnjič. Če te še enkrat zalotimo, potem pa brez usmiljenja!«

Pogorelec se je zahvalil Bratušu in dečkom, potem pa naglo odšel. Bratuša pa jim je dejal:

»Dečki, molčite o tem! Odkar je dal svojo kočko in pest zemlje mladima, je res sirota, večkrat je lačen kot sit. Verjamem mu, da je storil prvič in tudi zadnjič. A tudi vam ni treba prežati na mój krompir! Tu si ga vzemite in ga pustite odslej na miru!«

Šele ko so si krompir spekli in ga pojedli ter ugotovili, da bo čuvaj odslej gotovo z njimi drugačen kakor je bil doslej, sta se Tinček in Trezika odpravila dalje proti mestu.

Ker sta bila pozna, je jelo skrbeti tudi Tinčka. Navadno sta ob takem času imela že nekaj dinarjev in kakšen kos kruha. Zdaj pa še v mestu ni sta! Petek je in mesto bo polno beračev, ker le tega dne smejo beračiti pri meščanih.

»Pojdiva hitro!« je priganjal Treziko, ki je bila sila slabotna in je že težko hodila. »Če ne bova prinesla vsaj kovača, bo pela šiba!«

Misel na njuno gospodinjo, staro Srakico, ki jo je Tinček prekrstil po edini povesti, ki jo je prečital, v Pehto, je vlil Treziki novih moči. Saj je vedela, kako jima bo pretaknila torbo, nahrbtnik in vse žepe ter ju naposled še nabila, ali ju pa poslala brez večerje spat, če ji ne bosta prinesla dovolj.

Začela sta takoj pri prvih hišah.

»Ti hodi tu na levi, jaz bom pa obral te-le na desni! Pri mostu se dobiva!« je Tinček z besedami in predvsem s kretnjami razložil. Treziki, ki ga je takoj razumela in ubogala.

Meščani so po večini že poznali oba. Saj sta prihajala beračit že izza pomladi redno vsak teden. Nekateri so ju imeli za velika reveža in so jima dali kako malenkost, drugi pa za nepridiprava in lenuha ter so ju odslavljali s hudo besedo. Posebno Tinčku niso nič kaj zaupali, Trezika je vselej več nabirala.

Tokrat je Tinčka obilna gospa že pri prvi hiši grdo oštela in nagnala,

pri drugi hiši ni bilo nič bolje; ko so videli, kdo je, mu niso niti odprli; pri tretji hiši, ki je stala sredi vrta, ni mogel na dvorišče. Četrta je bila velika, v njej je stanovalo več strank. Začel je na vrhu, v drugem nadstropju. Pozvonil je. Dolgo je moral čakati, naposled se je le odprlo majhno okence v vratih in se spet naglo zaprlo. Torej nič. Pozvonil je pri nasprotni ležečih vratih. Tam so se odprla, na pragu se je prikazal dolg, suh gospod in vprašal nekaj, česar Tinček ni razumel, ker je govoril nemški. Tinček je snel klobuk, sklenil roke, milo pogledal gospoda in dejal s popolnoma drugim glasom, kakor pa ga je imel tam na pašnikih okoli Dolene:

»Pitešen, pitešen!«

Gospod si je nekaj časa ogledoval dečka, nato izvlekel denarnico in spustil v iztegnjeno roko petindvajset-parski novc. Tinček ga je stisnil v pest in se zahvalil:

»Tankešen, tankešen!«

V prvem nadstropju je pri prvih vratih zaman zvonil, pač pa se je pri nasprotnih pojavila lepo oblečena gospa in ozmerjala Tinčka:

»Kaj zvoniš, kakor bi bil obseden! Ni jih doma, pa jih ni! Menda naj zaradi vas beračev in nepridipravov ostanejo vsak petek ves dan doma in na vas čakajo? Glej, da se pobereš in nam daš mir!«

V pritličju je dobil staro žemljo.

»Za Pehto bo že dobra!« si je dejal sam pri sebi in žvižgajoč odšel dalje. Nič mu ni bilo hudo. Navadil se je že! Saj je poznal vse te sicer lepo oblečene gospe, ki pa nimajo toliko srca kot Bratuša, o katerem so sploh govorili, da ni dobro imeti z njim opravka. Sprva je bilo res težko. Beseda »prosim« mu kar ni hotela iz ust, tudi ga je vsaka neprijazna beseda zadela, da

se je bridko razjokal. Pehtina palica in njeni nagosti posti so mu vzeli sleherni strah. Pa tudi sicer je bil navažen mesta, saj je živel, preden ga je oče dal Srakici, v predmestju večjega mesta.

Pri naslednji hiši nič, potem pol dinarja, nato kos belega kruha, ki pa je že za oglom izginil v njegov lačni želodec. Ko je bilo dve, je prispel do mosta, kjer ga je Trezika že čakala.

»Koliko imaš?« jo je vprašal.

Trezika je odprla torbo, potegnila iz nje dva kosa kruha, nato pa še robec z denarjem in ga izročila bratu, izgovarjajoč edini glas, ki ga je zmogla in ki ni bil ne »e« in ne »a«. Tinček je preštel njen denar: tri dinarje je imela! Spravil jih je, Treziki pa dal večji kos kruha, kajti sama si ga ni upala vzeti. Ko sta bila onkraj mostu, ji je pokazal levo ulico in potem most, kar je pomenilo, naj ga počaka pri mostu, ko bo prehodila ulico; sam pa je krenil na desno.

Trezika je boječe prekoračila ulico in stopila v najbližnjo hišo. Bila je lekarna. Pozdravila je in obenem je prosila z edinim glasom, ki ni bil ne »a« in ne »e«. Ker se ni nihče zanjo zmenil, je pokleknila sredi lekarne in še glasneje »poprosila«. Dobila je dinar. Pri naslednji hiši pa so jo peljali v kuhinjo in ji dali krožnik juhe in kos mesa. A bilo ji je zelo nerodno. Kuhinja je bila sila velika in svetla kakor domača cerkev, gospa, ki ji je dala jesti, je bila oblečena kakor Marija v glavnem oltarju, deklica, ki je sedla k njej, pa kakor Jezušček v njenem naročju. Kar jesti ni znala. Juha ji je kapljala iz žlice. Deklica jo je ves čas nekaj izpraševala, a Trezika ji je lahko odgovarjala le s svojo edino besedo, ki pa je bila komaj en sam glas, pa še tega ni mogoče napisati z našimi črkami. Pač pa so več povedale njene oči. V njih se je lesketala brezmejna hvaležnost in vdanost. Deklica jih je razumela. S solznimi očmi je vprašala svojo mater:

»Mamica, ali ta punčka ne bo nikoli govorila?«

»Nikoli!«

»Pa ima mamico?«

»Najbrž je nima, ali pa je tako revna, da ne more sama preživljati svojega otroka!«

»Ali hodi v šolo?«

»Kako pa? Saj ne zna govoriti!«

»Torej tudi čitati ne zna! In nihče ji ne more pripovedovati prelepih pravljic?«

Vsa presunjena je gladila Treziko po zlatih laseh, naposled pa jo je objela in ji dejala:

»Sirota uboga!«

Ko je odhajala, ji je prinesla majhno punčko. Trezika je hotela vsa solzna poljubiti deklici roko. Tega jo je namreč naučil Tinček. Deklica pa jo je umaknila in poljubila Treziko na usta. Kot pijana se je Trezika opotekla na ulico. Božala si je ustnice, kamor je ni še nihče poljubil. Bilo ji je tako čudno kakor še nikoli. Potem je sedla na stopnice pred visoko hišo, vzela iz torbe punčko in se zastrmela vanjo. Neizrečeno lepo ji je bilo.

Tam jo je našel čez dobri dve uri Tinček, ki jo je zaman čakal na mostu. Ko ji je pretaknil torbo, se je zavzel, ker ni našel drugega kakor en sam dinarski novc. Zaman je silil vanjo z vprašanji. Trezika se je samo blaženo smehljala in mu kazala svojo punčko.

Tinček je bil kljub svoji dobri volji in navihanosti, ki ga ni nikoli zapustila, zelo v skrbeh. Kaj bo dejala Pehta, ker nimata več kakor pet in pol dinarja, šest kosov kruha in staro žemljo? No, pa punčko! A kaj naj počne Pehta z njo! Ona hoče denarja, samo denarja!

Boječe se je bližal domu. Bila je to nizka s slamo krita koč. Visela je tako na cesto, da je bilo videti, kakor da se bo vsak čas porušila. Odpahnil je vrata in vstopil v zakajeno sobo. Srakica je sedela za mizo in prebirala fižol. Bila je majhna, suha, z drobnimi, kot ogenj švigajočimi očmi. Na nosu je imela nataktnjena očala. Ko sta vstopila, je takoj vstala, se pognala proti njima in vprašala z vreščecim glasom:

»Koliko imata?«

Tinček, ki je zunaj imel še precej poguma, je zdaj plaho stal in spregovoril:

»Ni mnogo, trudila sva se, pa niso dali! Petek je, mesto je bilo polno beračev!«

»Pokaži in ne govori toliko!« je spregovorila Srakica in stegnila svojo suho roko.

Tinček je odprl desnico. Ko je Srakica videla, koliko ima, so se ji oči zaiskrile kot peklenščku.

»Samo to? Kaj pa ti?« se je okrenila k Treziki, ki je še vedno držala punčko v rokah. Preiskala ji je torbo in ko se je prepričala, da je tudi v njej malo, je pobesnela od jeze.

»A tako,« je kričala. »Tako torej! Le čakajta, lenuha! Redila vaju bi, vidva pa bi se brez dela potepala okoli! No-

coj mi bosta šla brez večerje spat! To je prvo, drugo pa je tole! Jo poznata?«

S temi besedami je segla za uro po dolgo brezovko in jela neusmiljeno tepsti najprej Tinčka, potem pa še Treziko. Otroka sta tulila od bolečin. Ko se ji je zdelo dovolj, je spravila šibo na njeno mesto in spregovorila slovesno:

»Za danes imata dovolj. Povem vama pa, da bo drugič še huje.«

Ko je spravljal denar v veliko skrinjo, se je le toliko omehčala, da je nadaljevala s človeškim glasom:

»Saj veš, Tinček, kako je! Do velike noči mi je tvoj oče pošiljal nekaj denarja, da sem vaju mogla prerediti. Sama nimam nič, tudi posebnega dela ni pri meni, zato si morata z beračenjem zaslužiti streho in hrano. Če bo pa odkod prišel oče ali pa poslal denarja, pa bosta lahko spet sedela doma za pečjo! Si razumel?«

Tinček je nekaj zamrmral, saj je vedel, da si ne more pomagati. Ko se je Srakica zatopila spet v fižol, se je z izgovorom, da pojde pogledat h kozi, izmuznil iz koč. Zunaj je naletel na Slavka, ki mu je povedal, kaj se je pripetilo njemu in Štefu. Oba sta za plotovi odšla proti županovim.

(Se nadaljuje.)

P R E P I R

NA VASI JE STRAŠEN ŽIVŽAV. MED KOKOŠMI KRIK IN VIK JE NASTAL. ALI SE KUŽKA IN MAČKE BOJE? ALI PRED JASTREBOM TRESEJO SE? O, NE! NA TRATI SO SE PASLE, PA SO SLAŠČICO MASTNO NASLE. ZANJO SE PREPIRAJO, JO IZ KLJUNA DRUGA DRUGI TRGAJO. VSAKA JO HOČE SAMA IME-

TI, VSAKA JO HOČE SAMA POŽRETI. KAKO LE, KAKO SE KONČALO BO TO?

TAKO: KO PUTKE SLAŠČICO POJE DO, KONČAN BO PREPIR. MED PUTKAMI SPET ZAVLADAL BO MIR.

Gustav Planša

TRIJE LABODI

Trije mladi labodi so igrali se na vodi, čofotali in se potapljali, s kljuni klopotali in si nagajali.

»Čas bi bil, da po jezercu bi zaveslali in si svet ogledali, da zvečer bi mi kaj novega povedali!« se je mati oglasila, jih svarila, napodila:

»Le hitite čez valove, na bregove se ozrite in pazite ter nevarnosti se vseh ognite; pod večer se zdravi mi vrnite! Glejte, da se res kaj naučite in neumnosti otročje opustite!«

Beli so labodi mamici vse resno obljubili, že so se čez gladino svetlo napotili.

Dolgo, dolgo so okrog veslali in veselo se igrali. Že se je nad njimi zamračilo, tisočero zvezdic zasvetilo, a labodom, labodičem, tem nemirnim mladim ptičem nič se ni domov mudilo.

Blizu brega oživela glasna žabja je kapela. Že je godba zabrnala:

*»Rega, rega, rega,
dosti nam je vsega.
Vode tri korita,
vsaka žaba sita.
Muh je tri pehare
še za žabe stare!
Rega, rega, rega,
kar preveč je vsega!«*

Vsi trije labodje so strmeli, take glasbe niso si želeli. Zdaj pa tudi vmes posegla hripava je krota, se

iz blatnega je kota oglasila in hripavo zatulila:

*»Kvaka, kvaka, kvaka,
ej, med nami vsaka
je junaška, naj bo žaba ali krota,
me nobenega falota
se ponoči ne bojimo,
bojni krik kričimo:
Kvaka, kvaka, kvaka!«*

To labodom bilo je dovolj:

»Kaj si drznejo te drobne zelenice? Dajmo, s kljuni kar razbijmo jim butice! To bo naša mati zastrmela, ko bo čula, da sovražna je kapela tu ob vodi onemela, ker smo mi jo pomendrali, jim godala potopili, godce pa nabili!«

Že so se trije junaki proti bregu zakadili, drzne žabe naskočili.

Žabe pa so se smejale, skrile v ločje se in jim regljale:

*»Rega, rega, kaj pa vi
v srajčkah belih otročički,
nihče se vas ne boji,
mlečozobi ste fantički!«*

Labodi so po ločju se trudili, svetla krila si zmočili, umazali, žabe niti ene ne dobili.

Kvake so še bolj nagajale, dokler niso štorke privabile, ki labode v kraj je zapodila in jim zapretila, da jih mamici bo zatožila. In je že nad žabji zbor skočila, z masnim se kapelnikom je pogostila.

Trije mladi so labodi spet odplavali po vodi, pozno se domov vrnili in od mame jih dobili, ker umazani so bili. Trudni in osramočeni tiho v domek so se skrili, mami lahko noč dejali in zaspali.

France Bevk

PIKAPOLONCA IN ČIMBARABARA

Ilustriral Frano Golob

Mati je sedela na klopi in delala punčko iz cunj. Tako, ki je zmeraj sita in se nikoli ne joče. Okoli nje so sedele deklice, njene hčerke, in so jo gledale. Bile so tiho, še sopsti si niso upale.

Slednjič je spregovorila mati.

»To bo lepša punčka«, je rekla, »kot jo je bila dobila Pikapolonca na nesrečo čarovnice Čimbarabare.«

»Kakšna punčka?« so vzkliknile deklice. »In katera Čimbarabara?«

»Ali še niste slišale o njih?« se je začudila mati. »Torej poslušajte! Živela je deklica, ki je nosila pikčasto oblekco, zato so jo klicali za Pikapolonco. Ostajala je vsak dan od jutra do večera sama v koči, ker je mati hodila na delo. Toda bila je zelo pridna, ni je bilo strah, ni se jokala. Nekega večera se je mati izgubila v gozdu, skozi katerega je morala hoditi, ni je bilo domov. Nastala je trda noč, deklica je vzela kos kruha in šla iskat mater.

V gozdu je bila tema kot v kozjem rogu, deklica je morala z nogami otipavati stezo. Nenadoma je zaslišala milo jokanje, ki je prihajalo izmed dreves. Pikapolonca je mislila, da joče mati, šla je proti tistemu kraju. Našla je razcapano deklico, ki je sedela na trhljem parobku, po licih so ji vrele grenke solze, kresnice so ji svetile.

»Kaj ti je, da jočeš?« jo je vprašala Pikapolonca.

»Lačna sem,« ji je odgovorila deklica.

Pikapolonca ji je dala kos kruha. Deklica se ji je zahvaljevala in rekla: »Če me boš potrebovala, izreci besede: Črna gora, zlat studenec, bela deklica iz njega skoči! — pa bom takoj pri tebi.«

Prišla je do koče, v kateri je živel čarovnica Čimbarabara. Deklica je vprašala grdo starko, če je kaj videla njeno mater. Čarovnica ji je odgovorila, da njene matere nič ni videla, a da ji ona, Pikapolonca, prihaja ravno prav. Za pastirico ji bo, pasla bo črnega modrasa z dvema repoma, dvanajstimi nogami in tremi rogovi. Pikapolonca pa ji je odgovorila, da nima časa, najprej mora poiskati mater. Lepo jo je prosila, naj jo izpusti. Starka pa ji je rekla, da jo izpusti, če ji naredi punčko, ki bo pela in plesala.

Čarovnica je legla in zaspala, Pikapolonca pa je sedela ob ognju in

žalostno razmišljala. Tedaj se je spomnila na razcapano deklico, kateri je bila dala kruha.

Pikapolonca se je čudila tem besedam, a ni utegnila razmišljati o njih, šla je dalje.

„Črna gora, zlat studenec, bela deklica iz njega skoči,“ je zašepetala.

Komaj je to izgovorila, že je stala pred njo gorska vila. Bila je tako lepa, tako svetla, da se je od nje bleščala vsa kuhinja.

„Kaj želiš od mene?“ je vprašala.

Deklica ji je povedala, kaj zahteva od nje čarovnica Čimbarabara, sicer je ne izpusti, da bi poiskala mater.

„Nič ni lažjega,“ je rekla vila.

Zaobrnila se je, že se je spremenila v lepo punčko, ki je bila komaj za ped visoka. Pikapolonca jo je vzela v roko in se ji ni mogla načuditi. Zbudila je čarovnico in punčka je pela in plesala po mizi, da je bila radost. Čimbarabara se je sprva čudila, a nato se je smejala, smejala, tako smejala, da je počila od smeha in obležala mrtva pred ognjiščem.

„Zdaj pa pojdi za menojo,“ je rekla punčka, ki je bila gorska vila.

Stopili sta iz koče in tekli po gozdu. Punčka naprej, a Pikapolonca za njo. Pred njima so letale kresnice in jima svetile, da je vedela kam stopiti noga.

Našli sta mater, ki je sedela na mahu pod drevesi, si podpirala glavo in zaradi skrbi za Pikapolonco ni mogla spati. Ona bo že našla stezo, ko se stori dan, a kaj bo s hčerko, ki je ostala čez noč sama v koči?

„Uboga Pikapolonca!“ je vzdihnila. „Da bi le ne prišla ponjo čarovnica Čimbarabara!“

„Tu sem, mati,“ je vzkliknila Pikapolonca in skočila izza grma.

Mati in hči sta se objeli.

Punčka, ki je bila gorska vila, pa je rekla: „Dobra deklica si, Pikapolonca, zato me odnesi domov in me imej za igračo. Le po tvoji smrti se bom zopet vrnila tja, odkoder sem prišla.“

Pikapolonca je vsa vesela odnesla punčko domov. Bila je srečna, saj ni bilo deklice, ki bi imela živo punčko kot ona, še najmanj tako, da bi pela in plesala. Ko je nenadoma zbolela in umrla, je šla punčka za njenim pogrebom, nato pa je nihče več ni videl. Spremenila se je bila zopet v belo vilo, odšla po zlatem studencu v črno goro, odkoder je bila prišla...»

Pravljice je bilo konec, tudi punčka je bila nared. Deklice so od veselja vzklikale. Bila je sicer le iz cunj, a zelo lepa, skoraj prav tako čudovita kot tista, ki jo je bila dobila Pikapolonca na veliko nesrečo čarovnice Čimbarabare.

Albert Suk

MURTER

V bližini Šibenika se ob dalmatinski obali proti severozapadu razprostira 11 km dolgi otok Murter. Največje mesto je Tjesno, ki ima svoje ime odtod, da se tam otok približa obali na par metrov in ga most veže z obalo.

Vas Murter, po kateri ima otok ime, pa leži na skrajnem severnem delu otoka. Ne leži tik ob morju, temveč dober kilometer v notranjosti. Ob obali pa je naselje Hramina, ki je nastalo na ta način, da so si prebivalci Murterja postavili ob morju hrame, kjer so spravljali ribiške potrebščine, kakor tudi naložljene in nasoljene ribe. Po teh hramih je naselje dobilo ime. Danes so prebivalci v Hramini že samostojni gospodarji, vendar pa še vedno imenujejo Murter samo »selo«, kar kaže na nekdanjo skupnost med obema naselbinama. V Hramini je dobro izdelana luka.

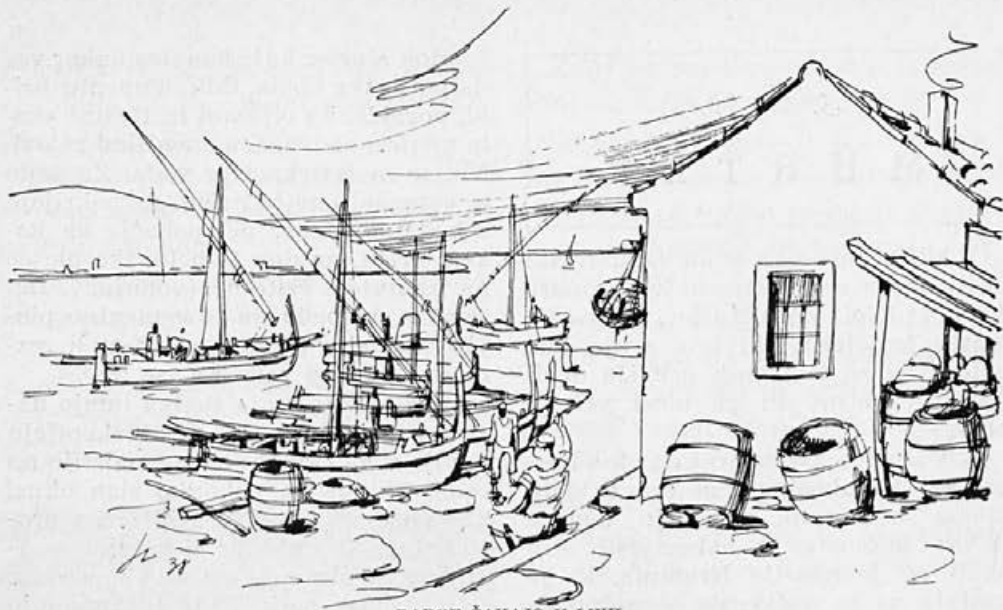
Otok Murter kaže isto lice kakor vsa dalmatinska obala. Goli, kameniti hribi, poraščeni z oljkami in figami, male njivice, obdane s kamenitimi zidovi. Nikjer ni izvirka žive vode. Za vodo si pomagajo na ta način, da pokrijejo z betonom dober del pobočja na kakem griču, na dnu te betonske plošče pa izkopljejo cisterno (vodnjak). Deževnica, ki pada na to cementno ploščo, se steka v cisterno, ki nudi razmeroma dobro vodo za vse leto.

Le v bližini kraja Betina imajo naravno podtalno vodo. Če izkopljejo zemljo v globino 3 metrov, naletijo na vodo, ki ima pa nekoliko slan okus, kar kaže, da skozi kraški teren prodira morska voda. Voda iz takih vodnjakov ni pitna, je pa zelo uporabna za zalivanje polj. Tudi za živino je užitna. Posledica je, da se v Betini bavijo z vrtnarstvom, kar poleg ribarstva, ki predstavlja glavni dohodek prebivalstva, še precej pomaga. Glavni vrtnarski pridelki so paradižniki, paprike, karfijola, kar se pošilja tudi v daljne kraje.

Poleg ribolova nudi prebivalcem otoka Murterja največ dohodkov oljka, v manjši meri tudi fige, ki jih

POGLED NA HRAMINO

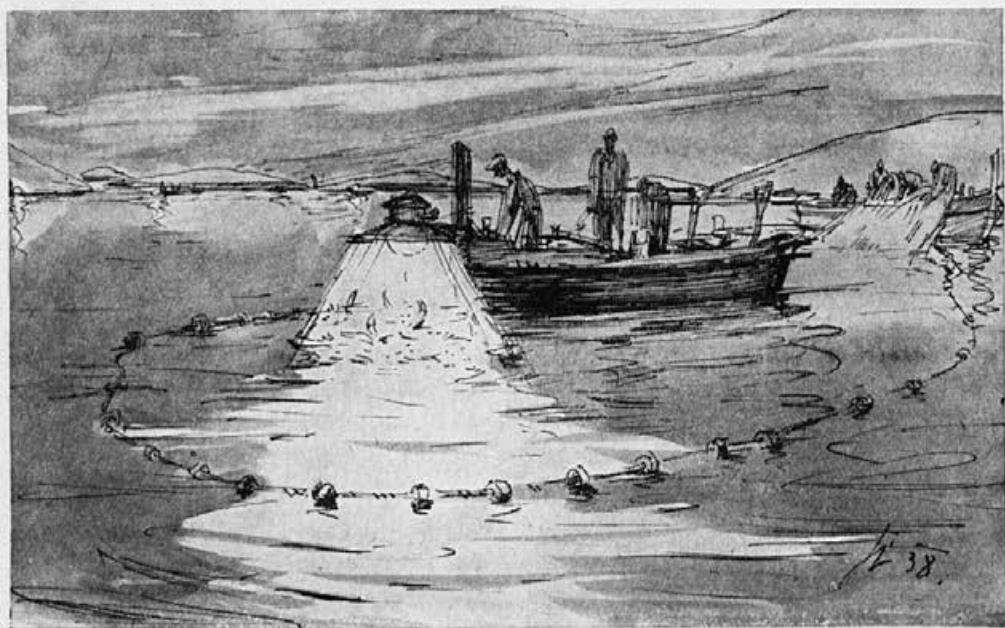

BARKE ČAKAJO V LUKI

sušijo in razpošiljajo. Drugod po Dalmaciji je eden glavnih virov dohodkov vino. Na Murterju pa je trta bolj redko zasajena.

Glavni dohodek pa nudi prebivalcem otoka Murterja ribji lov. Morje je tam bogato na vseh vrstah rib, največ sardel. Lov na sardele je zanimiv:

Več bark se odpravi na večer, ko ne sveti luna, na morje. Vsaka barka ima določeno mesto. To je radi tega, da se nikomur ne godi krivica, ker obstojajo mesta z boljšim in slabšim ribolovom, ki se potem zvečer menjajo. Navadno delata dve barki skupaj. Prva barka gre bolj na odprto

VEČERNI LOV

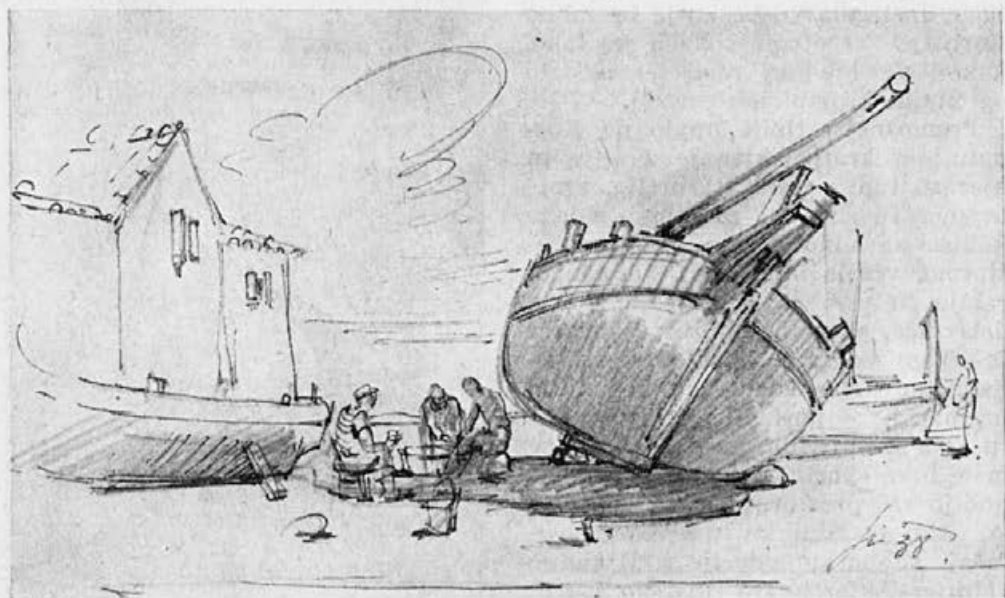
morje, se tam ustavi in prižge močno acetilensko svetilko. Ta svetilka privabi ribe. Med tem časom druga barka čaka ob obali na znamenje, kdaj je čas, da se ribe obkolijo. Ta, druga barka tedaj vrže mrežo, ki je včasih dolga par sto metrov in se približa barki s svetilko, katero obkoli z mrežo. Nato se barka s svetilko, obkoljena z mrežo, počasi pomika proti obali. Ko je morje dovolj plitko, da sega mreža do dna, se mreža polagoma stisne, dokler ne objame prav tesno ribe, ki so se zbrale pod svetilko. Tedaj se lahko ribe zajemajo s tako zvanimi saki (to so približno 1 meter globoke vreče iz mreževine, pritrjene na drogih) in nakladajo v barko. Če imajo ribiči posebno srečo, lahko na en večer dvignejo iz morja 20 do 30 stotov rib. Če plen ne presega 3 stotov, pravijo, da je bil slab lov.

Najboljši ribolov je na tako zvanem Kornatu. Kornat je skupina 365 večjih in manjših otokov, ki se vlečejo kakih 30 do 40 km od južnega rta Dugega otoka do pred Šibenik. Ti otoki so večinoma zapuščeni, naselja so prav redka. Deloma so nasajene s trto, na posameznih otokih so pušče-

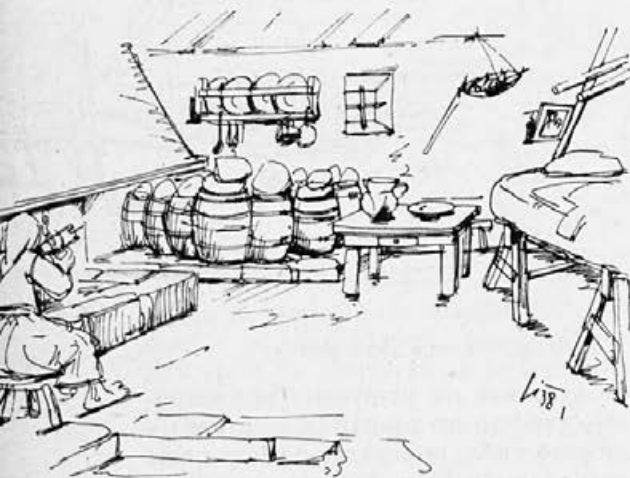
BARKE SE VRAČAJO S KORNATA

ne ovce kar na prostem. Tam se pasejo vse leto brez pastirja, piti morajo morsko vodo, le parkrat na leto pride gospodar, da jih ostriže in da odvzame jagnjeta. Lastniki teh otokov so po večini prebivalci Murterja.

„KALAFATI“ NA DELU

Vsi ti otoki imajo obliko velikih okroglih ali podolgastih pogač. Če se povzpneš na vrh takega otoka, se ti nudi bajen pogled. Okrog sebe našteješ dvajset, trideset takih sivih pogač, med njimi pa se vije sinje morje, ki tvori čudovite zalive in kanale. Nad morjem plavajo galebi, vse je tiho in mirno, vse se kopa v vročem poletnem soncu.

NOTRANJOST RIBIŠKE KOLIBE

Neki hrvatski pesnik, ki je opisal Dalmacijo, je lepo povedal, da se je Bogu raztrgala vreča, ko je šel mimo Kornata. Vse otočje izgleda res tako, kakor da bi kdo raztresel nešteto ogromnih krompirjev v vodo.

Premožnejši ribiči imajo na Kornatu, na krajih, kjer je zavetje in kjer so tudi nasadi trt in fig, svoje hrame. To so male iz kamna zidane kolibe, navadno z enim samim prostorom, včasih brez oken, ki se uporablja za vse: za kuhinjo, spalnico, delavnico, shrambo rib, orodja, mrež itd. Tam preživijo ribiči ob času velikega lova po cele tedne. Pri takih hramih, ki so postavljeni tik ob morju, so s primitivnimi sredstvi zgrajene male luke (portići), katere včasih ne nudijo več prostora nego za eno barko. Ako je ribji lov posebno bogat, tedaj se barka odpelje v Hramino (Murter), kjer imajo ribarsko zadru- go, ki vse ribe, katerih ne morejo ta-

koj prodati, prevzamejo in posole. Te posoljene ribe se spravijo v večje in manjše sodčke, ki se pošiljajo po svetu.

Čim se na nebu zopet prikaže mesec, je ribjemu lovu konec. Ribiči se povrnejo v Murter, kjer se posvečajo drugemu delu; popravljajo mreže in pregledujejo, če barka nima kake poškodbe. Za manjša popravila pri barki poskrbijo kar sami. Na obalo postavijo dva valjarja ter z vrvmi potegnejo barko najprej iz vode in nato preko valjarjev na suho. Pri tem pomaga vsak, ki je prisoten. Vsak ribič je do gotove mere kalafat (ladjedelec) in manjša popravila opravi sam. Le za večja popravila pokliče mojstra.

Ako ni dela pri barki in pri mreži, prime ribič tudi za motiko. To pa ne prav rad. Delo na polju prepušča ženi

ŽENE PREDEJO TUDI NA PRAGU

in otrokom. Žene so zelo delavne. Od ranega jutra do večera imajo pod pazduho na kratki palici podtaknjeno volno, ki jo predejo, tako rekoč noč in dan: če hodijo, če sedijo, če dojijo dete in celo ko se vrtijo okrog ognjišča. Le v cerkev ne jemljejo volne s seboj.

Poleg ovce je edina domača žival osel, ki se rabi za prenašanje bremen s polja, prenašanje vode in ki obenem s svojim riganjem nadomešča psa in petelina. S svojim ne baš prijetnim i-a se poslovi zvečer od dneva, a zjutraj že ob rani uri budi na delo.

Na Murterju imajo poleg ribarske zadruge še čebelarstvo, uljarsko in sirarsko zadruge, s pomočjo katerih svoje pridelke vnovčujejo. V zadnjem času so ustanovili tudi kopališko zadruge, ker so spoznali, da jim lahko promet s tujci tudi prinese lep dobiček.

Življenje na Murterju je trdo. Boj z morjem in z naravo napravi trde ljudi. Zato srečuješ divje razorane obraze, tako da misliš, da imaš opravka s samimi morskimi roparji. Če pa s temi ljudmi spregovoriš, vidiš, da so dobrodušni in prijazni, njihove brazde v obrazih niso izorale divje strasti, temveč viharji in pekoče sonce.

Na sliki je tak tip murterskega starega ribiča, 80-letni Dude. V mladih letih je krožil po vseh morjih, sedaj

DUDE SE VRAČA S PLENOM V SELO

na starost pa hodi vsako jutro v portić na Hramini ter pregleduje plen, ki ga ribiči pripeljejo. Pri tem si izprosi ribo za kosilo, če mu je pa ne dajo, si jo v neopaženem trenutku sam vzame. Živeti je pač treba. Nihče mu tega ne zameri, ker je Dude v svojih mladih letih vsakemu rad pomagal in marsikoga rešil iz nevarnosti; tudi danes je še uporaben in rad pomaga povsod, najrajši seveda pri litru rujnega dalmatinca.

OKREPČILO PO NAPORNEM LOVU

Pavel Kunaver

POLMESEC VZHAJA

Ilustriral Linke Smuckai

Bilo je proti koncu l. 1396. Ljubljanci so skrbno zapirali svoja vrata, kajti strašne vesti so pričele prihajati od vseh strani.

Oče Boštjan, čuvaj stolpa nad Karlovškimi vrati, je tudi skrbno zapahnil vrata in naročil straži, naj bo budna in nadvse pazna. Nato je zamišljen korakal pod mračnim obokom gor in dol, si popravljal pas s težkim mečem in vihal dolge, košate brke. Od časa do časa je zagodrnjal: »Kaj bo! Kaj bo!«

Zamišljen niti opazil ni, kako so prišli pod obok trije dečki, med njimi njegov Janezek. Iz polmraka so se zlokobno svetlikale konice dolgih helebard, ki so jih stražniki prislonili na stojalo. Bleščeče jeklo jih je vabi-

lo k sebi in kmalu so stali pri njih ter otipavali. Janezek si je domišljal, da ima posebno pravico do njih. Pokazati je hotel v dejanju, da ni zaman sin junaškega čuvaja Karlovških vrat, ki so Ljubljano varovale na jugu. Napel je vse sile in začel vleči težko, z medenimi žebli okovano helebarda iz stojala. Toda, ko je orožje izgubilo oporo v stojalu, je v dečkovih rokah omahnilo in s švistom telebnilo na tla, da je brenknilo po mračnem prostoru.

Brenket je zbudil Boštjana iz zamišljenja in srdito se je zadržal nad dečki: »Da bi vas! Še ranil se bo kdo! Ali ni že dovolj nesreče!«

Toda za njegovim hrbtom se je oglasil nekdo iz teme in zaklical: »Boštjan! Boštjan! Ne jezi se! Nikar ne odganjaj fantov od orožja! Taki časi so nastopili, da bo moralo pod orožje mlado in staro, če se bomo hoteli ubraniti Turka!«

»O, stric Matija!« so zaklicali dečki, ki so spoznali svojega prijatelja, strica Matijo, velikana po postavi, dobrodušnega moža, pa strašnega v boju. Možje, vrnivši se iz zadnjih bojev iz globoke Turčije, so vedeli o njem pripovedovati čudne zgodbe.

»Pa se vsedi malo na klop, Matija!« ga je pozval Boštjan in prižgal lešerbo.

»Saj se moram, ko pa še vedno ni cela rana v boku!« je zavzdihnil stric Matija in se vsedel k Boštjanu. Dečki so se takoj stisnili k možema in Janezek se je oglasil: »Stric, povejte nam še kaj o Turkih! Francka zadnjič ni bilo zraven.«

»Pa bom; saj drugega ne kaže, kakor da vas pripravimo na hude čase, ki bodo nastopili.«

»Kaj pa se bo zgodilo hudega, stric?« je vprašal Janezek.

»Bog te varuj najhujšega!« se je oglasil oče Boštjan in trdneje stisnil meč ob boku, kakor da bi Turek že hotel odvesti njegovega fantka med janičarje; stric Matija pa je pristavil:

»Turki so prišli že v naše kraje in na Štajerskem so zažgali Ptuj, pobili

na tisoče in tisoče nedolžnih ljudi, nad šestnajst tisoč — in sicer samo najboljših — dečkov, deklic, mož in žena pa so odgnali v daljno Turčijo.«

»Zakaj pa jih niso pregnali? Zakaj pa so jim dovolili, da so prišli ropat k nam?« so se dečki zaporedoma oglašali.

»Kdo jim bo branil! Kdo jih bo preganjal!« je bolestno vzdihnil stric. »Sam cesar Sismund jim je šel nasproti. Iz vse Evrope smo se zbrali. Jaz sem šel pod zastavo celjskih grofov. Papež Bonifacij je klical vse junake na boj zoper Turke, a cesar je zbral le okoli 90.000 mož, drugi so obsedeli raje doma na varnih gradovih, ali pa so se med seboj prepirali.«

»Kaj tako velika vojska vitezov ni bila zadosti močna?« se je oglašil drugi Janezkov tovariš, mali Jožek.

»Mali modrijan, premalo nas je bilo. Turka je kot listja in trave. Imeli smo sicer doli do trdnjave Vidina srečo; ko pa smo prišli do Nikopolja ob Donavi, se je vse preobrnilo.«

»Zakaj pa? Zakaj?« so se oglašali poslušalci.

»Turški sultan Bajazit se je nad kristjansko vojsko, ki je udrila na Balkan, tako razljutil, da je prenehal oblegati Carigrad in je pripeljal vso svojo, skoraj še enkrat tako veliko armado pred Nikopolje. Nekateri ujetniki so zatrjevali, da se je v besnosti zaklel, da bo podjarmil vso Evropo in da bo njegov konj v kratkem času zobal krmo s samega oltarja sv. Petra v večnem Rimu!«

»Ali naši vitezi niso mogli potolči Turke?« je vprašal Janezek, ki je v duhu videl pred seboj v svetle oklepe in težke čelade odete viteze.

»Za turške konjenike so naši vitezi pretežki in okorni. Tudi Turki imajo konjenike, ki nosijo oklepe, pa ne tako težke. Njihovi konji pa so urnejši, njihove sablje ravno tako težke, pa ostrejške kakor naši meči, in kakor sem rekel, preveč jih je! Samo najboljši naši junaki pa so kos turškim janičarjem.«

»Kdo pa so to?« so se vsi obenem zopet oglašali.

»O, to je najbolj žalostno poglavje! Turški sultan Osman I. je nekoč ukazal svojim poveljnikom, da mu morajo z vojnih pohodov vedno privedi čim več takih dečkov, kakor ste vi. Od tedaj Turki vedno naropajo po tujih

deželah na tisoče in tisoče takih otrok, ki v posebnih zavodih pozabijo na materin jezik in na vero, jih pomuslimanijo in vzgoje v junake, ki so slepo vdani sultanu, za katerega umreti se jim zdi velika sreča in čast. Ti janičarji, ki so po rodu vse kaj drugega, so jedro in moč turške vojske. In, joj, sedaj bodo tudi slovenski dečki hodili nazaj v domovino kot janičarji ropat in morit!«

Kot en mož so se dečki oglašili: »Mi se že ne bomo dali ujeti!«

Oče Boštjan pa je vprašal: »Kako pa si se vrnil, ko si bil tako ranjen?«

»Pri Nikopolju so se čete celjskega grofa borile ob cesarju. Kljub temu, da smo bili po številu manjši kakor

Turki, smo prezirajoč smrt začeli sovražnika potiskati nazaj. Toda Turkom je v zadnjem trenutku prišla pomoč. Padli so nam v bok in naše od silnega boja utrujene čete so končno podlegle navalu.«

»Povejte no, stric, kako je bilo potem!« je silil nestrpni Jožek.

»Strašno je bilo. Neštete turške čete so nas na brzih konjih obdale od vseh strani in zaprle pot proti domovini. Obroč od sovraštva besnih sovragov nas je obdal in le široka Donava nas je še varovala. Toda tudi Donava se je izpremenila v sovražnika za premnoge kristjanske junake. Težko obožene viteze, ki so se umikali pred naskakujočimi Turki, je kar v trumah požirala v svojih kalnih valovih. Kdor pa se je obdržal na površini, tega so dosegle puščice izbornih turških lokostrelcev. Tedaj sem tudi jaz dobil svoj del.«

»Kako pa? Kako?« so silili vanj dečki.

»Celjski grof Herman nam je ukazal, da moramo za vsako ceno rešiti cesarja in zadrževati navalujoče sovraže. Z nekaterimi vitezi je sam obdal cesarja in ga vodil po plitvinah do galej, ki so se približale obali in reševale begunce. Mi pa smo krili umik ter treskali po bučah dušmanov. Joj, kako sem mlatil! Toda na mali vzpetini so stali tisti vražji strelci in pošiljali so v našo besno se bo-

rečo gnječo smrtonosne strelice. In tedaj me je speklo!«

»Stric, ali vas niso konji pohodili, ko ste padli na tla?« je vprašal Jožek.

»Glej ga modrijana! Saj vidiš, da sem še tu! Če bi mi konjska kopita potipala rebra, ne bi več sedel tu med vami. Toda tudi v bridkem boju se najdejo dobri tovariši. Komaj sem dobil puščico v bok, smo slišali z obale krike: »Cesar je na ladji! Umik!« in ker so se začele tudi iz ladij vsipati puščice na pritiskajoče krvoločneže, smo se počasi braneč vsako ped zemlje umikali do obale. Naslonjen na tovariša sem prijezdil do ladijske listvice, kjer so me dvignili na krov in na varno.«

»Škoda, da nisem bil poleg! To bi vam pomagal klestiti Turčine!« je rekel Francek, ko je po napetem poslušanju zopet zajel sapo.

»Oj! Boga hvali, da te ni bilo tam! Z ladje smo videli, kako so se potapljali tisoči beguncev, ki niso mogli do nas in mi ne do njih, kako so Turki na bregu vezali druge tisoče jetnikov in kako so zopet tisočem ranjenecv sekali glave! Pa če bom sto let star, teh prizorov ne bom pozabil do smrti. Upam pa, da bom prej še marsikateremu dušmanu pomagal na drugi svet in vas bom učil braniti domovino.«

»Kako pa ste se vrnili domov?« so hoteli še vedeti dečki.

»To je bila dolga pot. Ladje so bile benečanske in peljali smo se doli po široki Donavi v viharo Črno morje, kjer smo spustili marsikaterega umrlega ranjenca v globine. Nato smo prišli v Carigrad. Tam je vladala velika žalost. Zadnje upanje, da bi kristjanska Evropa premagala Turka, je izginilo in slutili so, da bo tudi njihovo prekrasno mesto kmalu prišlo na vrsto.«

»Ali vas turške ladje niso ustavile v Bosporju?« je vprašal Boštjan.

»Obe obali Bospora in Dardanel sta bili v oblasti polumeseca in krive turške sablje, a na morju se morajo velikim benečanskim galejam še ved-

no umikati. Toda vse to se bo izpremenilo, ko bodo vsi otoki in pa Grečija padli pod turško oblast. Dnevi kristjanskega Carigrada pa so že itak šteti in potem bo smel po onih morjih in ožinah križariti le tisti, ki mu bodo ošabni Turki to dovolili. Mi pa smo tedaj na naši poti potopili nekaj manjših turških bark, ki so jih vodili izkušeni mornarji iz egejskih otokov, in ki so se drznile nas napasti.«

»Jaz bi šel pa na takih ladjah kar nad Turke!« je pomodroval Jožek.

»Mali junak, tudi mene, ki se mi je pričela rana polagoma celiti, je srbel dlan, da bi Turkom še katero zagodel, pa se je cesarju in grofu Hermanu Celjskemu mudilo domov, kajti v Carigradu smo zvedeli, da so zmagovite turške čete odšle dalje proti zapadu. Zato smo zajadrali v Jadransko morje, ki so ga jesenski vetrovi močno razburkali. Brr! Morska bolezen ni nič kaj prijetna; a pomorsko življenje mi je vendarle tako ugažalo, da bi najraje kar tam doli ostal.«

Tedaj pa so poslušalci skočili pokonci: peket konjskih kopit in klic straže na stolpu jih je zdramil. Komaj so bili pri zapahu, so zadoneli na težka vrata močni udarci, da je odmevalo pod oboki. Stražnik pa je prihitel s stolpa in javil Boštjanu, da so pred vratmi konjeniki, ki so se vrnili iz ogledov po Hrvaški.

Vrata so zaškripala in dečki so ugledali zunaj četo oborožencev na brzih konjih. Med njimi, tudi na konjih, ki pa so bili privezani k oborožencem, so sedeli zvezani brkati tujci divjega pogleda. Eden je imel glavo zavezano in kri je silila skozi obvezo.

»Ni se nam mudilo,« je spregovoril vodja čete. »Turki se umikajo zaenkrat nazaj ob Savi in Dravi v Turčijo, in nekaj časa bomo imeli še mir. Toda za njimi ostajajo sama pogorišča in trupla pomorjenih otrok in starcev kažejo njihovo pot. Nekaj teh roparjev, ki so se od glavnega oddelka odstranili, pa smo ujeli. Nam bodo prav prišli pri utrjevanju naše Ljubljane, ki jo bomo morali braniti z pestmi!«

»Bomo jo, bomo!« so klicali dečki, ki so se jim od jeze krčile pesti.

Četa je skozi obok odgrmela v mesto proti ječam, stric Matija z dečki pa je stopil za trenutek pred mestna vrata. Megla se je dvignila in prvi krajec je posijal pod temni obok.

»Glejte mesec!« je dejal stric Matija. »Prijazna luč na nočnem nebu nekdanj; odkar pa so muslimani prevzeli polumesec za svoje znamenje, je postal posebno vsem sosedom teh ropal željnih Turkov strašno svarilo in opomin. Boštjan, zdaj pa le trdno zapahni! Prišel bo dan, ko se bo polumesec nad konjskimi repi posvetil tudi pred tvojimi vratmi! Tako dečki! Sedaj pa spat, da boste nekoč krepki junaki. Jutri pa vam bom naredil lesene helebarde in vas bom učil, kako se Turke podira in brani najdražje, kar imamo — domovino!«

Veseleč se zanimivih uric pri stricu Matiji, so dečki še zaklicali: »Lahko noč!« in odhiteli v svoje domove sredi stare Ljubljane, ki se je pripravljala k počitku.

Anton Ingolič

ZAKAJ SO HALOŠKI OTROCI LAČNI

Ilustriral Fran Mihelič

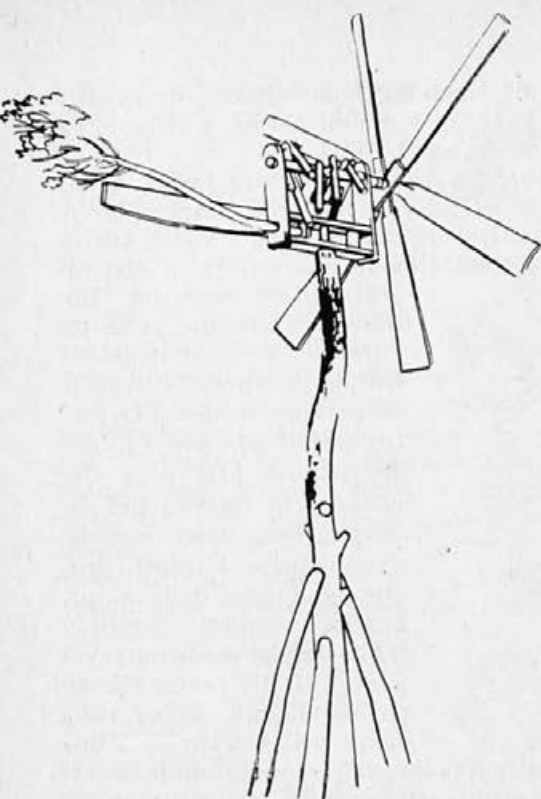
Vsakdo izmed vas je gotovo že slišal o Halozah, o vinu, ki tam raste, in o bedi, ki je tam doma. V šoli ste se učili, da leže Haloze vzhodno in južno

od železniške proge Poljčane—Prager-sko—Ptuj in med Maceljskim hribov-jem ter Ravno goro. Učili ste se tudi, da so to nizki grički, izmed katerih sta se znatnejše vzpela le Donačka gora in Boč. Znano vam je tudi, da leži v Halozah slavna romarska cerkev Ptuj-ska gora ali Črna gora, kamor hiti vsako leto na tisoče in tisoče ljudi k Materi božji iskat tolažbe in odrešitve. Tudi veste, da so haloški grički zasajeni večinoma z vinogradi, ki dajejo glavni zaslužek tamošnjim prebivalcem. Ta zaslužek pa je tako majhen, da je v Halozah poleg rujnega vina doma tudi beda. Od kod ta beda,

tega gotovo ne veste in na to vaše nemo vprašanje vam bom skušal odgovoriti.

Če vas bo kdaj zanesla pot v Haloze, se boste začudili, ko boste prišli na prvi grič. Najprej vas bo preseneti-la lepota pokrajine, posebno, če boste izbrali jesen za svoj izlet. Kamor koli se vam bo ozrlo oko, povsod boste zagledali same gričke. Brez pravega reda so razvrščeni, strmo padajo v ozke dolinice, še strmeje se vzpenjajo, vežejo z naslednjo verigo gričev, se spet odtrgajo od nje in zavijejo v svojo smer. Daleč na zapadu se dvigata Boč in Donačka gora, na jugu pa Ravna gora, a tam je že Hrva-tsko, na severu in vzhodu pa se razprostira pod grički široo Ptuj-sko polje do dalj-nega Pohorja in bližnjih Slovenskih gor. Tu vmes pa sami grički odeti v najčudovitejše barve! Sleher-na ped prisojne zemlje je izrabljena za vi-nograd, ta je zdaj obložen z groz-djem, z vrha vinograda pa vabi klopotec, ki ob najmanjšem vetru zavrti svoje dolge roke in vabi trgače. Na osojnih pobočjih pa se širijo bukovi gozdovi, jesen jih je tako pobarvala, da so videti, kakor bi goreli. Pod vinogradi, kamor pač ne pride sonce, leži majhna njiva ali sadovnjak. Njivice so tako strme, da jih je nemogoče, ali pa zelo težko obdelovati s plugom, marveč jih je treba prekopati z motiko. Čudovita pesem barv je razlita naokoli: rumeni vinogradi, rjavordeči gozdovi, zeleni sadovnjaki, rjave tu in tam že prekopane njivice in najčudovitejše: neštevne hišice na vrhu gričkov! Ko-liko jih je in kako različne so! Te hiše in hišice bodo druga stvar, ki vas bo preseneti-la v Halozah!

takoj povedala, da v kočah stanujejo viničarji ali pa manjši haloški posestniki. Pred lepimi hišami boste pa zaman čakali ves dan ali tudi ves teden in še ne boste nikogar zagledali. Vprašujete, čemu v teh lepih hišah nihče ne stanuje, v nizkih in zakajenih pa se kar tre ljudi? Čigave so lepe hiše in kje so njih prebivalci? Tudi na to vprašanje vam bodo odgovorili vaši haloški tovariši. Dejali vam bodo, da je ta in ta hiša last tega in tega gospoda iz Ptuja, ona drugega iz Gradca, tretja nekoga iz Maribora ali od drugod. Čemu pa ima gospod iz Ptuja, Gradca ali Maribora hišo v Halozah? boste vprašali dalje. Začuden vam bodo odgovorili, da je ta gospod lastnik vinograda. V svoj vinograd se pripelje po petkrat do desetkrat na leto, da nadzira delo, včasih pa ostane tudi po nekaj dni ali tednov poleti na letovišču, sicer pa je hiša zaklenjena in vetrnice so skrbno zaprte.

Čemu? Ker so tako različne kakor menda nikjer na Slovenskem. Niti najmanj si niso podobne med seboj. Na majhnem grebenu jih je deset, a niti dve si nista slični. Prva je lepa, enonadstropna, zidana, pokrita z opeko, ima velika okna in zelene vetrnice, takoj tik nje pa se sramežljivo stiska v zemljo lesena koča, sicer krita z opeko, a ima tako strašno majhna okna, da bi težko pomoleli skozi njo svojo glavico. Nekoliko dalje stoji še revnejša bajta, pokrita je s slamo in ima lesen dimnik, o hlevu in o stranišču ni niti sledu, tudi drugih stranskih poslopij bi zaman iskali, le gola hiša stoji pred vami in še ta je tako strašno majhna in revna, da vas bo zbolelo, če boste zvedeli, da stanuje v njej osemčlanska družina. Deset korakov dalje pa se spet dviga mogočna stavba, še lepša od prve, ima celo balkon, visoka antena pa vam priča, da imajo stanovalci tudi radio.

Še bolj se boste čudili, ko boste stikali za prebivalci raznih hiš! Pri revnih hišah vam bo gruča raztrganih, največkrat tudi lačnih otrok lahko

Če boste še dalje spraševali, se vam bo odkrilo največje čudo Halož: da Haloze namreč v največji meri niso last Haložanov, to je tistih ljudi, ki tu delajo, živijo in trpijo, marveč posestnikov, ki so doma daleč nekje na Ptujskem polju in imajo tam svojo kmetijo in zemljo, da so last trgovcev, advokatov in drugih bogatih meščanov iz Ptuja, Maribora in od drugod, kjer ima tako vsak svojo dobro službo, svojo veliko trgovino, svoj beli kruh. Mnogi med njimi niso niti Slovenci, nekaj pa je takšnih, ki niso niti naši državljani.

A black and white line drawing of a small, rustic house with a chimney, a ladder leaning against the side, and a small cart or wheelbarrow in the foreground. The house has a steep roof and a small porch. A ladder is leaning against the side of the house. In the foreground, there is a small cart or wheelbarrow. The drawing is done in a simple, sketchy style.

Zdaj vam bo postalo jasno, zakaj je v Halozah toliko viničarjev, to je takšnih družin, ki živijo v kočah svojih gospodarjev in oskrbujejo in obdelujejo njihov vinograd! Koliko pa zaslužijo, se boste vprašali? To pa je različno! Onim, ki opravljajo večje vinograde, je nekoliko boljše, ker imajo vse leto delo. Njihovo plačilo je stanovanje in dnevno pet dinarjev, brez hrane seveda; deležni pa so kakšnih drugih ugodnosti, dobe n. pr. košček zemlje, jemljejo lahko mleko gospodarjevih krav, ki jih rede. Mnogo pa je takšnih, ki so viničarji pri kmetih s Ptuj-

Le otrok boste srečali silno mnogo! Poleti bodo posedali pred kočami in žalostno zrli na zoreči vinograd, ki je zanje prav tako daleč, kakor je za

vas v tem trenutku. Saj ne smejo vanj, saj ne smejo odtrgati niti ene jagode, kajti lahko bi zvedel gospodar in bi staršem ob prvi priliki odpovedal, češ tatov ne mara. Prav tisti čas, ko klopotci najlepše pojo in ki si ga tudi vi gotovo predstavljate skoro pravljično, je za viničarja najtežji. Dva, tri dni trgajo grozdje, ga zmečkajo in stisnejo, da so sodi polni mošta, potem pa gospodarji zaklenejo kleti, ali pa nalože še tisti dan sode na vozove in jih odpeljejo v dolino.

Ko zapihajo mrzli vetrovi in listje popolnoma odpade, so vinogradi pusti

in prazni; iz doline jih ne hodi nihče več občudovat in računat, koliko bodo dali vina, tudi klopotcev ni več, ostanejo le skrbno zaklenjene gosposke hiše in v njihovi senci borne kočice z zagrenjenimi Haložani in njihovimi lačnimi otroki.

4'5

5'5 cm

Janex Samota

DAR SRCA

*Kaj dadó naj nam zastave
v te slovesno lepe dni,
če nam sij ljubezni prave
ne žarel bi iz oči? —*

*Res, sladkó ljubezen dati
iz globine je srca
za ljubezen, ki jo mati
domovina sinu da!*

ZA TRI DINARJE ELEKTRIKE

ELEKTRIKA IZ »ŽABJIH KRAKOV«

Pred nekaj več ko sto leti je živel slavní učenjak Galvani. Proučeval je življenje človeka in živali. Da bi spoznal, kako je žival ustvarjena in kako živi, je večkrat katero razrezal. Prav rad je proučeval ustroj žabjega telesa.

Po njegovi sobi pa tudi po hodniku je večkrat viselo vse polno žabjih krakov.

Nekega dne so taki kraki viseli na hodniku. Obešeni so bili na bakrene kavlje. Galvani je opazoval te krake. Pihal je veter in je zibal žabje krake sem ter tja. Včasih se je zgodilo, da se je krak tako zazibal, da se je dotaknil

železne ograje. Takrat pa se je stresel, kakor da je žival še živa. Galvani je to opazil in postal pozoren. Kadar koli se je krak, ki je visel na bakrenem kavljú, dotaknil železne ograje, se je stresel. Galvani se je zamislil. Čemu se strese krak, ko je žival vendar že več dni mrtva? Vzel je nož in se z njim dotaknil kraka. Spet se je stresel. Če pa se ga je dotaknil z leseno paličico, je ostal miren. Od kod to?

Galvani je mislil in mislil, a pojava si ni znal razložiti. Pa je bil mnenja, da je vzrok živalski magnetizem.

Učenjak Volta, ki je zvedel za Galvanijeve poskuse, je kmalu dokazal, da to ni živalski magnetizem, ampak elektrika. Dokazal je tudi, da je žabji krak popolnoma nepotreben.

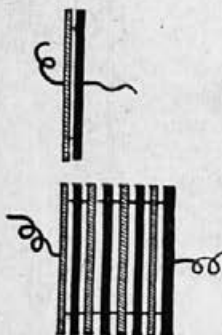
Krak se je stresel zaradi elektrike, ki je nastala, ker sta se dve kovini (ba-

ker in železo) dotaknili, da bi to dokazal, je vzel bakreno ploščo, na njo položil vlažen papir ter na papir položil železno ploščo. Priprava je dala elektriko. Iz poskusa je razvidno, da je Volta namesto žabjega kraka vzel vlažen papir. Ta Voltova priprava se imenuje element. Učenjak Volta je napravil več takih elementov. Vsak je bil sestavljen iz dveh kovin in vlažnega vložka. Ker pa je tak element dal kljub vsem poskusom le majhno količino elektrike, je Volta položil več parov kovinskih plošč drugega na drugega in med vsako ploščico položil še vlažen papir ali vlažno klobučevino. Znano je, da je napravil pripravo, v kateri je bilo sto cinkovih in sto srebrnih ploščic. Vmes pa je bila vlažna klobučevina.

Človek nikdar ne miruje. Element, ki ga je odkril Volta, so učenjaki pričeli preiskovati in napravili so pozneje mnogo različnih elementov, ki so bili cenejši in so dali več elektrike.

Tak element moreš danes kupiti za dinar v vsaki trgovini. Prav za prav ne moreš kupiti enega samega, temveč tri skupaj. Pravimo jim baterije. Baterija za električne žepne svetilke bo torej tista priprava, ki jo potrebujeva pri najinih poskusih.

Če si take baterije ne moreš kupiti, ne bodi žalosten. Iz starih, zavrženih si moreš napraviti novo, ki bo še boljša od kupljene.

KAJ V BATERIJI SVETI

Kadar koli dobijo otroci v roke staro baterijo, jo razderejo, da bi v njej našli tisto, kar sveti. Ko se jim to ne posreči, vržejo vse skupaj stran in ne vedo, da se iz stare, zavržene baterije da napraviti nova.

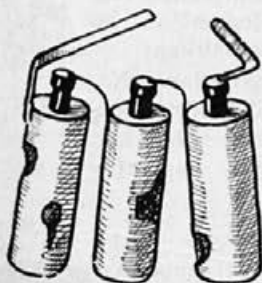

Razderiva še midva staro baterijo in poiščiva v njej tisto, kar je svetilo.

Začniva!

Papir, ki je na bateriji, odstrani. Naj se ti nič ne smili, saj je le radi lepšega. Ko je papir odstranjen, se prikažejo tri pločevinaste posodice, ki so zgoraj zalite s smolo.

Posodice so iz cinka. Smolo, ki drži posodice skupaj, razbij s kladivom. Postopaj previdno, da posodice ne poškoduješ. Ko je smola odstranjena, se posodice še vedno držijo druga druge. Povezane so z bakrenimi žicami. Vidi se, da niso pritrjene kar tjavdan.

Pri prvi posodici je navezana žica na črno paličico, ki gleda iz posode. Ta žica je pritrjena za drugo posodico. Druga žica je z enim koncem pritrjena za paličico naslednje posode, z drugim pa za tretjo posodico. Na prvo posodo je pritrjena dolga medeninasta pločevina, pri zadnji pa je krajša pločevina pritrjena na črno paličico. Vse to si je treba zapomniti.

Pojdiva dalje!

Pretrgaj sedaj omenjene žice in vzemi v roko srednjo posodico. Primi za črno paličico in jo poskušaj izdreti. Če ne gre, premečkaj posodico med prsti. Končno boš mogel izdreti. Posodico odloži. V roki ti ostane vrečica, polna nekega stlačenega črnega prahu. Prah previdno razbij, v rokah ti ostane lepa črna paličica. Ta paličica je iz

ogljja. Ti pa veš, da je oglje mehko. Tudi to je bilo — pa so ga močno stisnili. Taki paličici pravimo retortno oglje. Črni prah, ki ga je bila polna vrečica, je zmes rjavega manganovca, grafita in oglja. Grafit in oglje poznaš, manganovec pa je neki črn kamen.

Če omeniva, da je bila vrečica namazana z neko mastjo, sva povedala vse.

Se kaj? Ničesar več. Kaj pa je svetilo?

Razderi še ostali posodici! Našel boš isto.

Kaj je torej gorelo?

Morda pa v najini bateriji, ki je stara, tega ni več?

Pa razderiva novo! Mar bova v njej našla kaj več? Prav ničesar več! Razderi jih kolikor hočeš, vse so enake. V vsaki boš našel cinkovo posodico, vrečico s črnim prahom in paličico ter neko čudno mast. Le v nečem bi bila razlika. V novi bateriji bi cinkova posodica bila cela, nepoškodovana. Tudi masti bi bilo nekaj več. Vse ostalo pa bi bilo ravno tako, kot sva našla v stari bateriji.

Kaj je torej delalo elektriko? Delalo jo je tisto, kar se je obrabilo. Obrabila se je cinkova pločevina, najbrž radi one masti. Če bova torej hotela napraviti novo baterijo, bova od stare porabila vse, kar sva našla, le cinkovo pločevino vzameva drugo in pa mast. Ne misli, da je to svinjska mast. Podobna ji pa je.

Preden pričneva izdelovati nove baterije, razderi pet ali deset starih, da nama ne zmanjka potrebnega materiala.

IZ STARIH BATERIJ — NOVE

Če hočeva sestaviti uporabno baterijo, morava imeti vse tisto, kar sva videla v bateriji, ki sva jo pravkar razdrla. To pa je:

1. Cinkova pločevina. Pločevina, ki sva jo dobila iz starih baterij, bo

najbrž že izrabljena, pa si morava nabaviti novo. Če pride k hiši piskovez, ga naprosi, naj ti da košček take pločevine. Mora pa biti cinkova, ne samo pocinkana. Pri kleparju boš zastonj (ali pa za mal denar) dobil ostanke take pločevine. V bateriji sva videla, da je iz cinkove pločevine bila napravljena posodica. Tega midva ne moreva napraviti. Nič za to. Posodica je bila radi tega, da ona mast ni uha-jala iz baterije. Midva napraviva tako, da vzameva steklen kozarec in v njem zgradi element. Če pa nama bodo kozarec branili, se iz stare steklenice napraviva svojega.

2. Črn prah vzameva tisti, ki sva ga dobila od razdrtih starih baterij. Ta se namreč ni prav nič izrabil. Ravno tako se ni izrabila črna paličica, ki sva jo našla v stari bateriji.

3. Namesto one masti, ki jo midva ne moreva napraviti, vzameva raztopino salmiaka. Salmiak je bela sol, podobna oni, ki jo rabimo v kuhinji. Dobi se v vsaki večji trgovini. Za tri elemente, kolikor bo imela najina baterija, jo potrebujeva 10 dkg. Pri nas pravijo salmiak tudi neki tekočini, ki se tudi dobi v trgovini. Ima silno oster duh in jo uporabljajo za čiščenje oblek. Ta tekočina za naju ne pride v poštev. Imenovati bi se morala: salmiakovca.

4. Potrebne steklene posode si napraviva iz starih steklenic. Najboljše so one od zdravil, na katerih je napisano, da držijo 150 kubičnih cm. To je napisano na dnu. Če hočeš od steklenice napraviti kozarec, postopaj takole:

Steklenico najprej dobro operi in nato posuši. Ko je suha, ovij krog nje na mestu, na katerem jo hočeš odrezati, bombažev nit. Nit naj bo ovita tri- ali štirikrat, pa ne zavezana. Na nit vlij nekaj špirta. Delaj zunaj! Špirit prižgi. Pri tem drži steklenico poševno in jo neprestano vrtil. Ko dogori,

vtakni steklenico do niti v hladno vodo. Steklo bo počilo in v roki ti ostane kozarec. Da se ne porežeš na ostrih robovih, jih obrusi s staro pilo. Pri delu miži, da ti drobci stekla ne pridejo v oči.

5. Poleg že omenjenega potrebujeva še košček platna, da napraviva vrečico, staro tuljavo (špulo) od sukanca, par koral ali jagod od starega rožnega venca in nekaj bakrene žice.

Ko imava zbrano in pripravljeno vse zgoraj omenjeno, se lotiva dela.

Napravila bova, če na hitro povem, tole: Majhno vrečico priveževa na podstavek, ki ga bova napravila od stare tuljave. V vrečico natlačiva črnega prahu in v sredino vtakneva retortno oglje (tako se imenuje črna paličica, ki sva jo našla v stari bateriji). Krog vrečice priveževa dva niza steklenih jagod, da se vrečica ne bo dotikala cinka. Tako pripravljeno vrečico postaviva v kozarec. Krog nje namestiva še kos upognjene cinkove pločevine. Na pločevino in na retortno oglje pritrdiva košček bakrene žice in vse skupaj zalijeva s salmiakovo raztopino. Priprava — element — bo takšna, kakor jo vidiš na sliki.

To je bilo na hitro povedano. Napravljeno seve ne bo tako hitro, vendar med delom ne bo nobenih težav. Pametno je, če delaš več elementov hkrati.

Začniva!

1. Iz kosa platna sešij močno vrečico, ki naj bo tako debela kot tvoj palec in en prst daljša od tvojega retortnega oglja. Preden jo uporabiš, jo obrni, da bo šiv znotraj.

2. Iz tuljave za sukanec izreži podstavek, kakor ga vidiš na sliki. Luknjo v podstavku zamaši z lesom. Na ta podstavek priveži pripravljeno vrečico. Če bo treba, vrečico na spodnjem koncu malo naberi. Tako navezana vrečica sama stoji pokonci.

3. V vrečico nasuj črnega prahu, ki si ga dobil iz starih baterij. Prah dobro stlači. V ta prah zabodi retortno oglje. Oglje malo ošpiči in ga porini do dna vrečice. Nato prah ponovno potlači in vrečico dobro zaveži. Kakor vidiš na sliki, gleda nekaj retortnega oglja iz vrečice. Na ta del naveži kakih 20 cm dolgo

bakreno žico. Dobro je, če žico zavariš (prilotaš) na medeno kapico, ki jo ima vsako oglje.

4. Na vrečico naveži dva niza steklenih ali porcelanastih jagod, ki si jih dobil od koral ali od potrganega rožnega venca.

5. Kos cinkove pločevine upogni na

metlinem držaju tako, da boš v njo mogel postaviti vrečico. Pločevinast valj naj bo malo nižji od vrečice. Tudi na pločevino pritrdi kos bakrene žice.

6. V primeren kozarec postavi pločevino in v njo vrečico. Nato vlij v kozarec vode, v kateri si raztopil salmiaka. Na tri dele

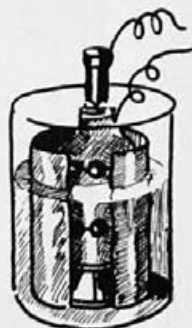
vode pride en del salmiaka. Ko nalivaš salmiak, pazi, da z njim ne zmočiš žic. Salmiak bi jih namreč hitro razgrizel. Ko je vse napravljeno, počakaj malo, da se tekočina vleže v vrečico.

Delo je končano. Pred nama stoji umotvor, ki sva si ga želela. Zgradila sva si pripravo, ki nama bo dala elektriko za najine poskuse. Namesto ene kovine ima oglje. Namesto žabjega kraka pa salmiakovo raztopino. Element, kakršnega sva napravila, je prvi napravil učenjak Leclanché (Leklanšé).

Preden element preizkusiva, se domeniva, kako ga bova risala v naslednjih poskusih. Na sliki so narisani trije elementi. Debela črta na sliki pomeni vedno vrečico z ogljem, tanka pa cink. Tekočine ne rišemo. V tretjem primeru ni narisana niti posodica.

Čemu nam bo služil ta element, o tem pa prihodnjič.

(SE NADALJUJE)

KO FANTEK VSTANE

»Frkolinček, mirno stoj in očke zapri!« se milo zapeni.

»Joj, fantek, potrpi, koj ti pene izmijem!« zašumi voda.

»Roke in vrat in eno uho je že suho, še drugo posušim!« zaplapola brisača.

»Zdaj pa k meni in usta odpri!« zarentači zobna krtača.

»Le kje si se tako razkuštral?« se repenči glavnik.

»Le dvigni noge, zaspané!« se napihujejo nogavice.

»Šele, ko mene obleče, bo fant od fare!« se baha obleka.

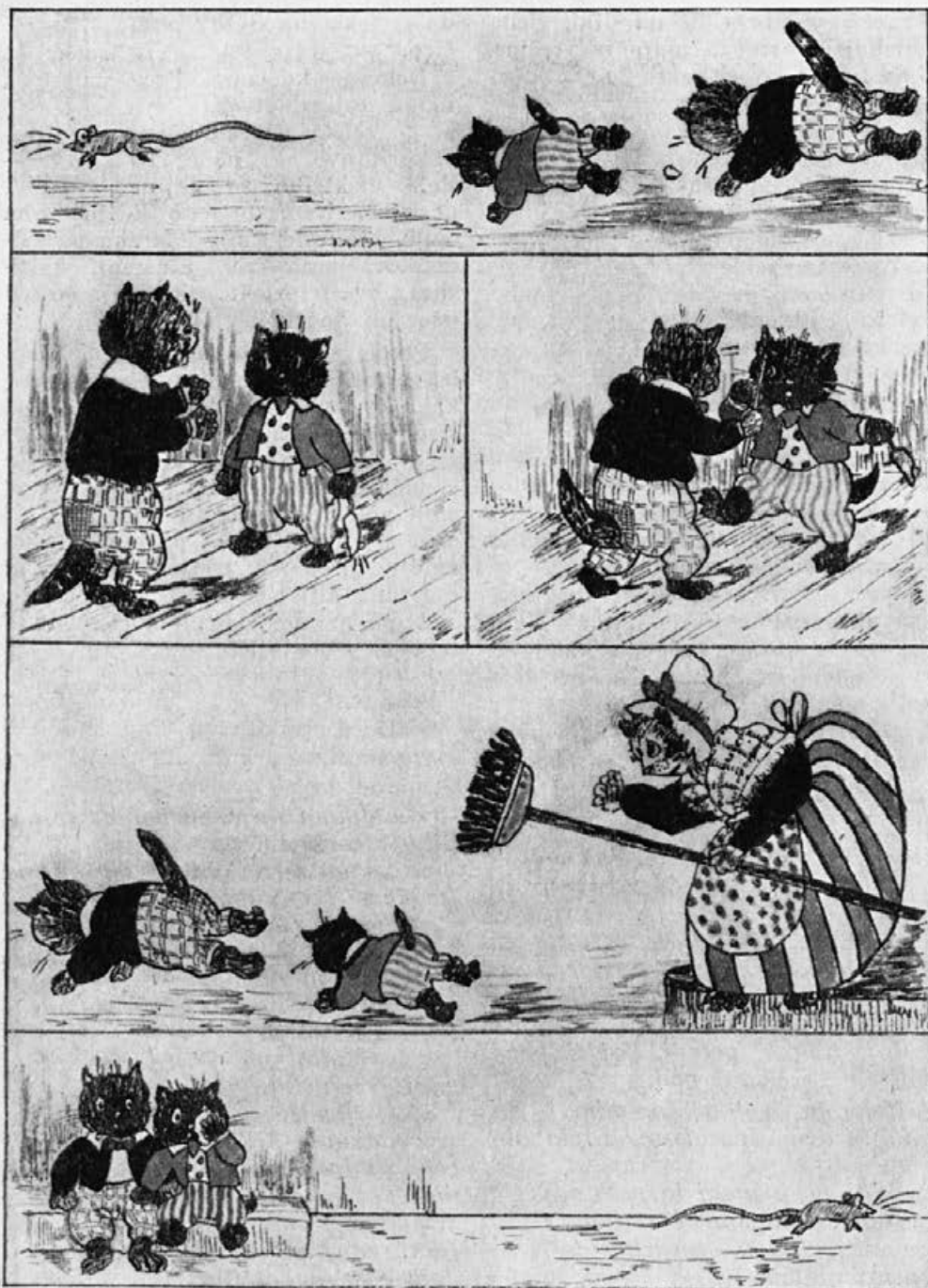
»Kako bo fant od fare, če pa mu svečka iz nosa visi?« se smeje žepni robec.

»Kam pa naj gre brez nas?« vprašajo čevlji.

»No, zdaj pa je že vse prav, zdaj!« zakličejo vsi.

»Ne, še ni!« reče dobra mamica. »Na ličku je še solzica. Prav majcena in drobcena. Nihče je drugi ne vidi kot jaz. Pa jo bom poljubila, s poljubom posušila. Tako, moj fant, zdaj pojdiva — bova očku dobro jutro voščila!«

KJER SE PREPIRATA DVA...

KRALJEVSKI OTROCI

KRALJ PETER II.
RAD VODI SVOJ
MALI AVTO

Kadar se rodi v kraljevinah prestolonaslednik, oznanijo topovski streli ta dogodek, zvonovi zvone, darujejo se maše za njihovo zdravje, zastave plapolajo in vse je veselo. A tudi kadar se rode v kraljevskih rodbinah drugi otroci — principi ali princesinje, vlada splošno veselje, četudi jih usoda ni določila za to, da bodo nosili krono. V zgodnji mladosti rasto ti otroci brezskrbno in obdani od bogastva in skrbne nege. Ne poznajo skrbi ne pomanjkanja. A nenadoma — in še bolj zgodaj kot pri drugih

zemljanih — spoznajo trdoto življenja. Še vedno jih ljudje vriskajoč pozdravljajo, ko se v kočijah ali avtomobilih peljejo na sprehod, a za njimi že stoje učitelji, ki jih prijazno, a vendar trdo neprestano spominjajo

BELGIJSKI PRINC SE TRUDI S PISANJEM

ANGLEŠKA PRINCESA LJUBI KONJE

na dolžnost. Naučiti se morajo čimprej pisanja in čitanja, spoznati morajo zgodovino svoje dežele, sveta, svoje rodbine in svojega naroda. Do podrobnosti morajo vedeti, kako je država nastala, učiti se morajo spoznati čase, ko je bila dežela v nevarnosti kakor tudi čase zmag in ponosa. Vedeti morajo, kdo je prijatelj in kdo sovražnik države in naroda. Spoznati morajo vse važnejše kraje svoje in tujih držav. Poizkušati morajo govoriti mnogo jezikov, dokler jih gladko ne obvladajo. Tudi domačo umetnost, književnost in glasbo ne smejo zanemarjati. Posebno pa se morajo učiti obvladanja in vedeti morajo, kaj se spodobi in kaj ne.

JAPONSKI PRESTOLONASLED-
NIK ŽE GLEDA Z ZANIČEVA-
NJEM NA VES SVET, INDIJSKI
PRINC PA SE RAD GUGA NA GUGALNICI

Kmalu, prekmalu niso ti otroci več otroci. Posebno ne prestolonasledniki, ki jih pripravljajo za prevzem krone.

Brezskrbne mladosti skoro da ne poznajo. Drugi otroci poznajo urnik le v šoli — oni ga imajo ves dan. Še igrati se smejo le v določenem času.

Neusmiljeno jim usoda vzame mater in očeta. Kakor sirote postanejo. Od leta do leta strožje postaja življenje, v katerem žive, dokler se ne nauče poznati le dolžnosti do sebe in do svojega ljudstva. Še so otroci z vsemi otroškimi željami do igranja in veselosti, kmalu pa jim mora smeh na obrazu zamreti, kajti milijon oči je uprtih vanje, milijoni ljudi čakajo na uro, ko si bodo ti otroci posadili krono na glavo. Milijoni ljudi žele, da bi se ti mladi principi vzgojili v modrosti duha in veličini sreča.

Mirko Hunčič

METKA ZIBLJE

Ziblje Metka punčko svojo,
ziblje in ji poje:
„Nina, nana, sladko spančkaj,
dete zlato moje!“

Punčka je iz cunj, a Metka
pravi, da je živa.
In se srdi in jo krega:
„Frklja nagajiva,
če ne boš pri priči trdno
kakor polh zaspala,
bom poklicala iz luknje
črnega bavbava!“

Ziblje Metka punčko svojo,
punčka noče spati.
Kdo namesto nje zadremlje? —
Metka, njena mati!

NOETOVA BARKA

Po filmu Disneya

Ilustriral Oton Gaspari

2

OČE JE TEDAJ TRARA : „POJDITE V

, PRINESITE DEBELA , ZGRADILI

BOMO NAJPREJ ZA NAŠO !“

TAKOJ SO   TEKLI V

. TAM SO ZAČELI GLODATI

PRI TLEH. IN IN PA SO SPLEZALE NA

 IN PREGLODALE IN VRHOVE. BUM, BUM, SO

 PADALA NA TLA. SO VPILE IN

ODSKAKOVALE, DA JIH NE BI OPLAZILA. LE

ENA JE PREPOZNO . DEBELO

JI JE ODSEKALO ? . STRAŠNO JE IN

POVEDAT . ZDAJ JE BILO V ŽE DO-

VOLJ . PRIŠLI SO . NAJDEBELEJŠA

 SO VZDIGNILI Z . NA

SO JIM SKOČILE IN REKLE: „HI-HOT!“

SO UBOGALI IN ODNESLI V DOLINO K

OČETU . KRAJŠA PA JE NAJSTA-

REJŠI VZEL NA POSEBEN .

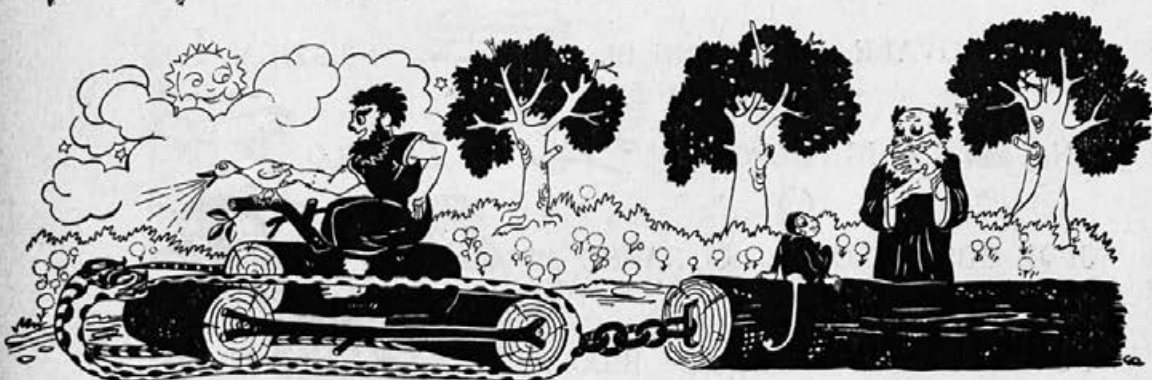
NAMESTO STA BILI DVE ,

NAMESTO PA JE BILA . STRAŠNO

JE . KO JE ZAGLEDAL IN

SVOJEGA PRIDNEGA , SE JE ZADOVOLJNO

 IN SI MEL .

Leopold Polak
MALI ZIMSKI PEDIC
Illustriral France Podsekav

V prvi polovici oktobra je po večini že vse sadje shranjeno v shrambah. V tem času pa ima vesten in umen sadjar v svojem sadovnjaku še vedno polne roke dela. Obiščimo zato našega strica Matijca in pogledjmo, kako on oskrbuje zdaj svoj sadovnjak.

»Dober dan, stric!« ga pozdravimo. »Kaj pripravljate novega?«

»Limanice,« nam odgovori.

»Limanice? Tiste nesrečne limanice, na katere love hudobni ljudje ptičke?« ga začudeno vprašamo.

»O ne! Ptički so naši dobrotniki, ker nam pomagajo uničevati škodljivi mrčes na sadnem drevju« pojasni stric in še dostavi: »Na te limanice, ki jih pripravljam, bom lovil najhujše škodljivce na sadnem drevju.«

»Aha, zdaj pa že vemo, jabolčne zavijače, kajne?« pristavimo.

»Ej, za te bi bilo zdaj že prepozno. Hujši škodljivec kot zavijač je pa mali zimski pedic ali zmrzlikar in prav temu bom danes prekrizal račune, da mi ne bo spomladi ogolil sadnega drevja. Je prav majhen metuljček, ki se pojavi šele na jesen ali zimo, ko začne zemlja zmrzovati, to je v oktobru in novembru, včasih celo v decembru.«

»Gotovo mu zato pravimo zmrzlikar,« modrujemo.

»Da, prav zato,« pritrdi stric. »Metuljček sam ne dela sicer nobene škode na drevju, pač pa njegove ličinke — gosenice. Kadar se pojavi v večji množini, uničijo požrešne gosenice spomladi na drevesu v kratkem času vse zelenje in cvetje. Zlasti rade napadajo jablane in češnje, če pa teh ni, tudi drugo sadno drevo. Kakšno leto stoje drevesa v maju gola kot pozimi.«

»Stric, prej ste pa rekli, da se pojavlja zmrzlikar šele na zimo. Torej prezimi ta škodljivec na drevesu, da more njegova ličinka spomladi objedati cvetno brstje in listje.«

»Tako je. Samica polaga jeseni jajčeca na drevesno brstje in med razpoke drevesne skorje, in sicer posamezno ali pa v kupčkih po 20 in še več jajčec skupaj. Vsaka samica položi do 300 kot makovo zrno drobnih jajčec, ki jih tudi najhujši zimski mraz ne uniči. Ko pa začne spomladi drevo odganjati, se izležejo iz jajčec gosenice, ki imajo le pet parov nog, spredaj tri, a zadaj dva para. Vse druge gosenice imajo navadno po 16 parov nog. Prav zanimivo je, kako se pedićeve gosenice naprej pomikajo. S sprednjimi nogami se trdno primejo, zadnje nato pritegnejo k sprednjim, pri tem ukrivijo truplo navzgor in že prestavijo sprednje noge dalje, da se truplo zravna. Pravimo, da merijo 'pedi'. Zdaj že menda razumete, zakaj pravimo temu škodljivcu pedic.«

»Seveda razumemo, zato ker se premika kot bi meril pedi,« odgovorimo in kažemo, kako se merijo pedi.

»Zimski pa gotovo zato, ker se pojavlja na zimo,« dostavi modro Jakec.

»Tako je,« pritrdi striček in nadaljuje: »Mali pa zato, ker imamo tudi velikega. Ta pa pri nas ne dela posebne škode, ker se nikoli ne pojavlja v tako velikih množinah kot mali zimski pedic. Le poslušajte dalje! Ko zlezejo spomladi gosenice iz jajčec, zapredejo cvetno brstje in mlade lističe v tenko pajčevino ter ga obje-

dajo in včasih ogolijo popolnoma vse drevo. Dorasle gosenice se nato spuste po pajčevinasti nitki na tla in se zarijejo 5 do 15 cm globoko v zemljo, kjer se zabubijo. V oktobru ali novembru, včasih tudi šele v decembru, izlezejo iz bub metuljčki, samci in samice, ki pa si niso kaj posebno podobni. Samec ima nežna, zaokrožena krila rdečkastosive barve s povprečnimi temnimi črtami, ki mu služijo za letanje. Siva samica pa ne more letati, ker ima prav kratka, krnasta krila in ni kar nič podobna metulju.«

»Kako pa pridejo samice na drevo?«

»Po deblu, peš,« odgovori stric.

»Samci zlete na drevo, kjer podnevi nepremično žde v kakem skrivališču in čakajo samic, ki jo ubirajo peš po deblu navzgor, ker letati ne morejo, kot sem vam že povedal. Ako preprečimo samicam dohod na drevo, ne morejo tam odlagati jajčec in drevo je obvarovano pred škodljivcem.«

»Stric, kako pa to naredimo?«

»To pa naredimo na ta način, da pritrdimo okrog debla 10 cm široke lepljive pasove, ki si jih lahko napravimo sami iz pergamentnega papirja, tanjše nepremočljive lepenke ali pa iz navadne lepenke, ki jo pa moramo

pred uporabo namočiti v olju. Preden ovijemo pas okoli debla, moramo raskavo deblo osnažiti, da se papir tesno prime debla. Nato ga spodaj in zgoraj privežemo s tanjšo mehko žico ali pa z vrstico, ki smo jo prej namočili v olju. Ko smo to opravili, namažemo z leseno lopatico ali s čopičem pas okrog in okrog 3 do 4 prste na široko in 1, kvečjemu 2 mm na debelo z lepilom, ki ga dobimo v Kmetijski družbi, v zalogi Chemotehna v Ljubljani ter v trgovinah s semeni. Ako ima drevo kol, ga moramo seveda tudi namazati z lepilom, ker bi samice po kolu zlezele na drevo. Na deblo pa ne smemo mazati lepila, ker bi poškodovali lubad. Kdor opaše sadno drevje z lepilnimi pasovi, se mu ni treba bati teh škodljivcev. Pasove je tudi treba večkrat pregledati in lepilo preizkusiti, če je še lepljivo. Dobro lepivo ostane lepljivo tudi po več mesecev. Včasih pa nanese veter na pasove odpadlo listje in lepilo tako pokrije, da morejo samice zimskega pedica neovirano mimo pasu na drevo. Tudi je treba pasove po potrebi ponovno namazati z lepilom. Ko lezejo samice po deblu navzgor, se ulove na lepljivem pasu. Včasih najdemo na pasovih sto in sto samic. Prav pogosto obletavajo te pasove drobne siničke, ki pridno obirajo te metuljčke.«

»Kdaj pa odstranimo pasove?«

»Zgodaj spomladi,« pojasni stric. Odstranjene pasove moramo nato seveda sežgati. Kdor je na ta način polovil samice zimskega pedica, bo imel mir pred tem škodljivcem. Kdor pa ni opasal drevja z lepilnimi pasovi, bo mogoče prihodnjo spomlad še bridko obžaloval, ko bo videl, kako mu gosenice zmrzlikarja uničujejo cvetno brstje in mlado zelenje.«

Stric je nato pobral papirnate pasove, lepilo in potrebno orodje ter nas povabil v sadovnjak, kjer je opasal posamezna drevesa z lepilnimi pasovi proti malemu zimskemu pedicu. Pozno popoldne smo se otroci vrnili domov, srečni in zadovoljni, ker smo se zopet toliko koristnega naučili.

TRI ZGODBE BREZ KONCA IN KRAJA

Otroci so se veselili počitnic in se hodili kopat. A že je odšlo tudi poletje in rodovitna jesen je prihajala v goste. Na drevesih so visela rdeča

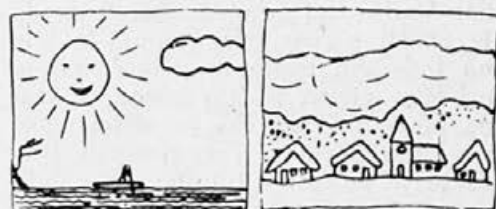

jabolka in rumene hruške. Toda jesen tudi ne bo dolgo pri nas. Poslovala se bo in nastopila bo zima. Začelo bo snežiti... Sneg bo pokril zemljo, hiše in drevesa. Otroci bodo napravili sneženega moža. Ko pa bo sonce močnejše sijalo, se bo začel sneženi mož jokati. Toliko časa bo jokal, da se bo stopil v solzah. Izginil bo sneg in v deželo bo prišla pomlad. Tedaj bodo začeli peti ptički. Zvonček bo cingljaj in trobentica trobentala. Ko pa bo pomlad odšla, bo prišlo vroče poletje in otroci bodo spet veseli počitnic.

Mala kapljica je živela v morju. Vroče sonce je sijalo na veliko površino morja. Tudi na našo kapljico je sijalo. Lažja in lažja je postajala. Izgubila je skoraj vso svojo težo in nevidna je postala. Sedaj ji ni več ime kapljica, ampak vodni hlap. Vodni hlap se je dvignil iz morja v zrak. Na belem oblaku je obstal. Tu je srečal veliko svojih bratcev. Tedaj je zapihal veter in oblak se je začel pomikati daleč, daleč proč od morja. Vodni hlap ni več videl modre površine mor-

ja, ampak hribe in doline. Tedaj pa je postajalo vedno bolj mraz. Vodni hlap je zmrznil. Sedaj mu ni bilo več ime kapljica, niti vodni hlap. Sedaj se je imenoval snežinka. Snežinka je zdrknila z oblaka in se s sesticami spustila na zemljo. Tako so pokrile zemljo z belo odejo. Tam je snežinka toliko časa ležala, dokler ji ni sonce omehčalo premrle ude. Zopet je bila kapljica, zopet se je lahko svobodno

premikala. Našla je studenček in skočila vanj. Prepustila se je njegovim valovom in potovala z njimi. Vedno več kapljic, njenih sestic, je prihajalo v studenec. Studenec je rasel, postal

potok in se izlil v reko. Z reko je naša kapljica zopet prišla v morje. Zopet je živela v morju. Vroče sonce je sijalo na veliko površino morja.

Grahka je znesla jajček. Iz belega jajčka se je izvalil rumen piščanček. Piščanček je čivkal čiv-čiv in iskal po dvorišču hrane. Ko pa je zrasel, ni več čivkal, ampak kokodakal: »Ko, ko, ko!« Tako je iz piščančka postala kokoš grahka. Grahka je znesla jajček. Iz belega jajčka se je izvalil rumen piščanček.

DROBNE ZANIMIVOSTI

ZAKLAD V SADOVNJAKU. — Že nekaj rodov imajo Hlevarjevi v Debečem prekrasen sadovnjak. Drevesa negujejo z vso ljubeznijo. Celoleten trud je skoro vsako jesen obilo plačan. Takrat zvoziijo Hlevarjevi sadje, ki ga določijo za prodajo, v bližnji trg. Hlevarjevo sadje kupi rad vsakdo, saj imajo le prvovrstne sorte. Kako je danes pri Hlevarjevih v Debečem?

Prebeljena in z opeko krita hiša ter lepo urejena gospodarska poslopja mežikajo številnim posetnikom v pozdrav. Nihče ne gre lačen in žejen od hiše.

Pa ni bilo vedno tako čedno in prijetno pri Hlevarjevih. Sedanji gospodar Matija rad pove zgodbo, ki mu jo je pravil njegov oče. Poprej je bilo na Debečem pusto in dolgočasno in pri Hlevarjevih je bila lakota večkrat na obiskih. Tisti čas je prišel skozi vas izkušen mož. Tarnajočemu Hlevarju je omenil v tolažbo: »Ne jadi-kuj. Tam, kjer stojiš, je zakopan velik zaklad!« Od veselja se gospodarju Hlevarju razleze obraz. »Zdaj sem rešen!« se odloči in počaka večera. Pod noč prinese s seboj kramp, motiko in lopato ter začne kopati jamo. Koplje in koplje, prevrže veliko zemlje, a zaklada ni nikjer. Ko se je pričel svitati dan, je Hlevar ves jezen nehal stikati za zakladom.

Čez dva, tri dni se vrača oni mož spet mimo Hlevarjeve domačije. Ugle-da jamo in se spomni razgovora nedavnega dne. Nasmejanega obraza po-išče gospodarja in mu veli: »Kakor vidim, si me napak razumel. Takrat nisem mislil na zaklad srebrnikov ali cekinov. Gledal sem le tvojo neobde-lano zemljo. Ker si že izkopal jamo, pojdi z menoj in ti bom dal drevesc. Pošadi jih po hribu in dobival boš zaklade, ki ti jih bo dajala zemlja.

Hlevar je stopil z učenim možem v dolino in je prinesel domov mlada drevesca. Posadil jih je po svojem po-sestvu. Pri saditvi mu je z nasveti pomagal tudi dobri mož. Vsako leto ga je obiskal, svetoval mu je to in ono

in Hlevar se je razvijal v spretnega sadjarja. Hlevar je odtlej vabil v sadovnjak tudi svoje otroke. Že v zgodnji pomladi, ko so še suhe veje štr-lele v zrak, so Hlevarjevi fantje pri-vlekli lestev, splezali na drevo ter s škarjami in žagicami trebili drevje.

Danes je pri Hlevarjevih še prav tako. Dedova drevesa stoje košato in vnuki hite pridnih rok obrezovat drevesa. Zadovoljno pogleduje gospodar pridno dečad in mrmra: »Vsako sadno drevo je zaklad, ki raste iz zemlje!«

ŠTEVILKE IZ VSEMIRJA. — OD-daljenost zvezd se meri po »svet-lobnih letih«. Eno svetlobno leto je približno 5 bilijonov km. V vsemirju žari n. pr. zvezda »Kapela«, ki je od-daljena od naše zemlje 55 svetlobnih let ali okrog 500 bilijonov km! (1 bi-lijon je milijon milijonov!) Znan-

stveniki so izračunali, da znaša vročina v tej goreči zvezdi v središču 7 milijonov stopinj. Zaradi tako stranske vročine je sestavina te zvezde plinasta in ne gostejša od našega zraku. Če bi mogel človek vzdržati tako vročino, bi to sestavino lahko vdihaval. Zaradi izžarevanja izgublja ta zvezda stalno na svoji teži. Vsako sekundo izgubi okrog 500 milijonov ton svoje snovi. Mislili bi, da bo ta zvezda zaradi tako ogromne izgube morala kmalu izginiti. A ni tako! Ugotovili so, da je štirikrat večja od našega sonca in da lahko živi še 500.000 milijonov let, preden bo izgubila vso svojo snov.

Mirnost zvezd je le dozdevna. V resnici so zvezde nekaki vsemirski zrakoplovi, ki drve z neznansko brzino po vsemirju. Nikjer v vsemirju ni trdne točke, nikjer mirujočega telesa. Vse beži, se premika in dirja na vse strani. A vendar se nam zemljanom zdi, da se na nebu nič ne izpremeni v teku let, čeravno so naši zvezdoslovci izračunali, da drve nekatere zvezde z brzino do 500 km na sekundo! Izprememb ne opazimo, ker so zvezde tako oddaljene od naše zemlje. Šele po tisočletjih bi opazili, da so se nekatere zvezde premaknile za malenkost na eno ali drugo stran, v primerjavi z luno za približno njeno širino.

V vsemirju torej vse beži, dirja, izginja, se prikazuje. A ne tjavdan, temveč po nekem strogem zakonu okrog središča »rimske ceste«. Ta red v vsemirju je podoben premikanju morskih tokov, ki se tudi gibljejo po strogem redu in zakonu.

»MARLJIV KO ČEBELA«. — ČEBELA je človeku vzor pridnosti. Ne pozna počitka, pozna le delo in žrtv za svoj rod.

Izračunali so, da je pri čebelah potrebnih 12.000 delovnih ur, da nabere in izdelajo pol kilograma medu. Ako bi morala to delo opraviti ena sama čebela, ki bi delala 8 ur na dan, bi potrebovala za to 5 let in 2 meseca.

Po naši cenitvi dela bi bilo to delo vredno komaj 6 do 8 din. A življenje čebele je prekratko, da bi mogla to delo opraviti. Živi komaj 35 dni — torej komaj mesec dni v delu in trudu za obstanek svojega rodu in v dobro človeku, ki se rad okoristi s pridnostjo te male, marljive živalce.

Čebela, ki leta od cvetice do cvetice, ne obiskuje le trat okrog panja, temveč je dokazano, da se oddalji do 3 km od doma. Ako računamo le polovico te poti, torej 3 km za tja in nazaj, tedaj je potrebnih 37.500 takih izletov za 40 miligramov cvetnega prahu in 1500 gramov cvetličnega soka, kar skupaj da pol kilograma medu.

Iz vsake cvetne čaše pobere čebela $\frac{2}{10}$ miligrama nektarja (soka). V eni minuti obiše 10 cvetic. Ker traja njen izlet vsakokrat 10 minut, preišče tedaj vsakokrat približno 100 cvetnih čaš. Ker opravi vsaka čebela do 40 izletov, obiše dnevno 4000 cvetov. Dnevni donos vsake čebele je po tem računu 800 miligramov nektarja.

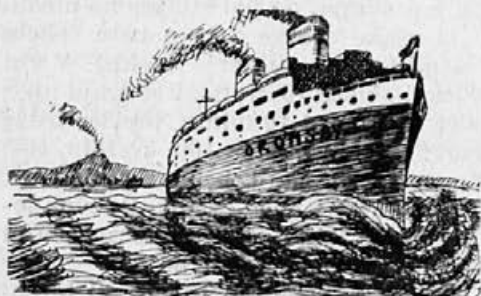
Za 1500 gramov nektarja, ki je potreben za pol kilograma medu, bi morala čebela preleteti 112.500 km. To je pot, ki bi nas pripeljala trikrat okrog naše zemeljske oble. Za pol drug kilogram medu bi ena čebela morala preleteti pot, ki je enaka oddaljenosti lune od naše zemlje.

Ako si na ta način predstavljamo delo čebel, tedaj jo bomo gledali s povsem drugačnimi očmi, ko leta od cveta do cveta. V vsakem panju je okrog 10.000 čebel, ki nabirajo najbolj zdravo in najokusnejšo hrano zase in za človeka.

ČIŠČENJE ČEVLJEV. — RJAVI čevlji prav kmalu izgube zaradi mnogokratnega čiščenja in zaradi blata in prahu svojo prvotno rjavo barvo. To barvo si pridobimo zopet s preprostim sredstvom: Najprej očistimo čevlje blata in prahu s posebno ščetko, ki jo uporabljamo le v ta namen. Ko je vse blato odstranjeno, zdrgnemo čevlje s svežo čebulo, nato pa povrh še z mastjo za rjave čevlje. Čevlji bodo izgledali kot novi.

MLADINA PIŠE

PISMO IZ AVSTRALIJE. — V NEDELJO, 6. septembra, smo se po zdravniškem pregledu vkrcali na lepo, veliko 20.000 tonsko ladjo »Oronsay«, last družbe Orient Line, ki je ob 15. uri zarežala v Sredozemske vode. Žalostno smo gledali suho zemljo, ki nam je vedno bolj ginila izpred oči. Odkazali so nam dve kabini. V eni sta se namestili mama in Mimica, v sosednji pa jaz z Darinko.

Vreme smo imeli krasno, hrano izvrstno. Vseh dobrot ne bom naštevala, ker jim ne znam imena, a vam bi se preveč cedile sline. Pripomnim le, da je bilo sladoleda na preostajanje. Z nami se je vrnilo tudi mnogo Dalmatincev, nekaj Medjimurcev in Čehoslovakov. Zastopane so bile razne narodnosti: Nemci, Angleži, Italijani, Španci, Francozi in drugi. Vsi smo bili med seboj najboljši prijatelji — kot stari znanci in domačini.

Zjutraj, 9. septembra, smo pristali v Port Saidu pred vhom v Sueški kanal. Dobili smo nove potnike, po večini Grke. Tu sem prvič videla črnce in množine Arabcev, ki so okrog parobroda na malih čolnih ponujali raznovrstne pisane tkanine v najrazličnejših kričečih barvah. S parobroda so spustili na obrežje most. Ko smo stopili na obalo, nas je obdala tropa živahnih trgovcev, ki so vsiljivo ponujali svoje blago. Še dolgo pot po cesti so nam delali družbo. V mestu so krasne izložbe, prostrani nasadi palm, najrazličnejše cvetice, še trava je drugačna kot pri nas v Jugoslaviji.

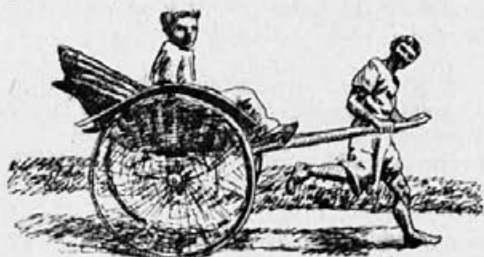
Opolnoči je zavozila ladja v Sueški kanal. Na eni strani se razprostira kamenita puščava, iz katere štrle ogromne granitne

skale, na drugi strani se pa vidijo zelene gore. Ob kanalu pelje lepa, široka cesta, po kateri pridreči vsak čas avtomobil. Na cesti smo videli tudi Arabce s kamelami, ki je tu postala že bolj redka žival, ker jo v njenem poslu izpodriva avtomobil. Z zanimanjem smo opazovali domačina, ki je zapeljal kamelo v zaveten kotiček malo od ceste in pričel postavljati šotor. Najbrž je tam prenočil. Nad cesto se vije železniška proga. Ladja je mirno plula po sredini prekopa. Vsi potniki smo bili na krovu ter opazovali zanimivo okolico in njeno življenje.

Kanal je dolg okrog 160 km in je približno trikrat širji kot Kolpa pri Podzemlju. Ob izstopu Sueškega kanala leži mestu Suez, kjer smo 11. septembra le mimogrede oddali pošto. Dopoldne, dne 13. sept., smo zavozili v pristanišče mesta Aden, ki leži na hribočku. Na obali je bilo mnogo angleških vojakov. Izstopili nismo. S krova smo opazovali lepe palače, široke ceste, živahen promet in pusto, kamenito okolico. Ladja je obkroževala velika množina majhnih jadrnic s trgovci. V raznih jezikih so nam ponujali pisane preproge, kopalne plašče, jutranje obleke, razno sadje in ne vem kaj še vse.

20. septembra nas je prebudilo jutro v luki mesta Colombo na otoku Ceylonu. Tu sem doživela največ zanimivosti med vso vožnjo v Avstralijo. V pristanišču smo najeli avtomobil za 3 ure in vzeli s seboj vodnika, ki nam je razkazoval zanimivosti vlemesta. Moje pero je pre-slabo in moje zmožnosti mi ne dopuščajo, opisati vam vseh čudes tega indskega mesta. V muzeju smo videli mumijo kralja in kraljice, čudili se okostju morskih velikarov in velikanskim kačam, občudovali indsko orodje in orožje. V nekem vrtu smo videli drevo, na katerem raste kava, in grmovje, katerega liste kuhamo za čaj. Ob poteh vrta so zasajene velike palme, obložene s kokosovimi orehi. Vodnik nam je pokazal drevo, ki so iz njegove smole naše radirke, pnevmatika za kolesa in avtomobile ter Batini škornji. Zanimal nas je sladkorni trs, drevo, katerega lubju pravimo cimeti, in rastlina, ki daje sadeže za proizvodnjo čokolade. Vstopili smo v budistični tempelj. Bog Budha je velik in ima ogromno glavo. Na oltarju je imel pripravljeno v več skodelicah hrano, ker tudi on je. Obiskali smo indski del mesta. Skromne, z ilovico ometane kočice so postavljene na kolih. Kolibe premožnejših so lepše od drugih,

kot so to tudi pri nas. Vsi moške so bosi in oblečeni v dolge, do tal segajoče halje. Vedno nekaj žvečijo in pljujejo po tleh. Izstopili smo iz avtomobila ter se podali peš v stranske ulice, a smo svojo neprevidnost kmalu obžalovali. Obsula nas je množica beračev z ropotuljicami v rokah, ki se jih nismo mogli znebiti. V tem predmestju je vladal neznosen smrad.

Predvsem so vzbujali našo pozornost zelo čudni izvoščiki. Ljudje so vpreženi kot živina v male vozičke na dveh kolesih z dvema vzporednima ojesoma. Vozila so podobna našim samokolnicam. Videla sem, kako so se ljudje peljali na takih kočijah, in konj ali osel na dveh nogah je izvrstno tekel v lahnem diru. Nam so se ti sužnji smilili in Mimica je pričela kar jokati. Kupili smo še nekaj razglednic, pomaranč in grozdja, ki je bilo zelo drago, in se vrnili na ladjo. Spomnila sem se pripovedk o zlati Indiji Koromandiji in verjemite mi, da je skoraj vse tako kot se v njih pripoveduje, le pečenih golobov nisem videla v zraku. — Piše Danica Plut, bivša učenka šole v Podzemlju. Ilustrira Tomaž Kvas iz Ljubljane. — (Se nadaljuje.)

IZ LJUBLJANE PREKO SARAJEVA, vzdolž Jadrana do Plitvic. Kakor vsako leto, tako je tudi letos napravila Jadranska straža svoj izlet v notranjost države. Temu izletu sem se pridružil tudi jaz.

Lepega večera smo se odpeljali iz Ljubljane proti naši prvi postaji Sarajevu. Noč smo prespali po kupejih in ko smo se zbudili, smo bili že v bosanski deželi. Mali ozkotirni vlak je sopihal po mnogih serpentinah in vzpetinah proti Sarajevu. Čas je hitel in že smo stali na sarajevskem kolodvoru, od tod pa smo jo mahnili v to pestro mesto. Ko so bile vse malenkosti zaradi hrane in prenočišč urejene, smo se napotili ogledovat mesto, ki smo že toliko slišali o njem. Mesto samo leži med precej visokimi griči, skozenj pa teče reka Miljacka. Krasen

je bil pogled z neke višine na to slikovito mesto, ki je videti popolnoma orientalsko: ima preko sto minaretov, čudne bosanske hiše, muslimanske grobove in prav tako se ti vtisnejo v spomin resni možaki, ki pohajkujejo po ozkih ulicah. Največje zanimanje pa smo imeli za čaršijo s tisočnimi novostmi in čudeži.

Silno zanimiv je tudi sarajevski muzej, ki ga mora vsakdo obiskati, saj je poln zgodovinskih vrednosti, za katere se poteguje ves svet. Dalje je v Sarajevu še ogromna tovarna tobaka, katere pa žal nismo obiskali. Ogledali pa smo si tkalnico preprog in občinsko hišo, ki je zgrajena v starem maverskem slogu. Potem smo obiskali še Begovo džamijo, ki je največja in najlepša v vsej Jugoslaviji. V njej je tudi grob Gazi-Husref bega, znane turškega poveljnika. Po tem ogledu smo se odpravili tudi v krasno židovsko sinagogo in pozneje na mesto znanega sarajevskega atentata. Precej utrujeni smo odšli na kratko spanje, drugo jutro pa zopet dalje mimo Mostarja proti Jadranu. Prispeli smo v Metković, se prekricali ter nadaljevali pot s parnikom po široki in globoki Neretvi do Splita, tam pa smo se odpravili v Jadranski dom. Drugi dan smo si ogledali mesto in ga fotografirali.

EDEN IZMED PLITVIČKIH SLAPOV

Prijetno je bilo sprehanje mimo veličastnega Meštrovičevega Grgurja Ninskega ter ob obali, a prav tako tudi kopanje na krasnih Bačvacah. Največji užitek sta bila sprehod na divni Marjan in ogled živalskega vrta. Naslednji dan pa nas je čakal pohod v eno uro oddaljeno ladjedelnico. Tam nam je neki inženir razložil osnovne pojme ladjedelništva in druge pomembne stvari. Nato pa smo si še ogledali razne doke in stroje. Po ogledu pa smo se vrnili v mesto. Po večerji smo odšli na sprehod pod južnim nebom in pahljačami palmovih listov. Toda kmalu smo se morali od Splita posloviti; odpravili smo se zopet na parnik in z njim nadaljevali pot proti Šibeniku. Krasna je bila nočna vožnja po morski gladini in še lepši pogled na vzhajajoče sonce. Parnik pa je kmalu po sončnem vzhodu zavil v ozka vrata, plul skozi kanal in pristal v naravnem pristanišču, ki je obenem tudi vojno pristanišče v Šibeniku. Tam smo ogledovali čuvarje morja, naše vojne ladje, novo zgrajeno gimnazijo in slavno šibeniško katedralo. Popoldne pa smo napravili izlet k slapovom Krke. To so pač poleg plitviških najlepši slapovi v Jugoslaviji. Čaroben je bil pogled na igro narave, obenem pa smo občudovali sile, ki so za zdaj žal še neizrabljene. Najlepši izmed teh slapov je Skradinski Buk, ki je okoli 450 m dolg, ni pa visok. Ko Krka napravi vse te slapove, se izliva po mnogih serpentinah v morje.

Zadovoljni smo odšli nazaj, nato pa smo se odpeljali z vlakom do Plitvic.

Še pred nekaj urami smo občudovali Krkine slapove, sedaj pa smo stali pod slapovi še lepših Plitvic. Krasna je bila vožnja mimo šestnajstih jezer, ki so obdani s krasnimi in bujnimi gozdovi. Jezera padajo eno v drugo in s tem tvorijo krasne slapove. Največji so slapovi rek Plitvice in Kosane. Ko smo si ogledali vse te neštete slapove, smo se napotili v dve podzemeljski jami, ki sta tudi polni čudovitih kapnikov in majhnih podzemeljskih jezer. Po ogledu pa smo se odpeljali s čolnom po tej lepi zeleni gladini. Žal pa je bilo to veselje kratko in že smo se odpeljali proti Ljubljani, polni nepozabnih vtisov in želja, da si vse to v poznejših letih zopet ogledamo. Vsem pa, ki tega še niso videli, priporočam, da si čimprej ogledajo in spoznajo lepoto naše kraljevine. — Dušan Grum, dijak — Ljubljana.

SLEPA DUŠA

Na klopici pred kočjo mlada deklica sedi, oči ima zaprte in tiho govori:

»Ne vem, kaj dan je, kaj lepe so noči? ker slepe moje so oči.«

*Kako rada videla bi zvezde v bajnih no-
la luči v mojih ni očeh.* [čeh,

*Povej mi ljubi slavček, ki v gaju gostoliš,
li zdaj je dan? Zakaj molčiš?«*

*»Smiliš se mi dete,« slavček odgovarja,
»ugasnil dan je, izginila škrlatna zarja.
V meglo sta gozd in polje že zavila,
prišla je noč — vsa z zvezdami pokrita!«*

*»Hvala lepa, mili slavček.
Zapoj zdaj luni pesmico v pozdravček!«
Zapel je slavec o ljubezni, sreči,
pel o deklici na klopi koprneči*

*po soncu, luni in bajnih nočeh,
po luči jasni, svetli v očeh.
Pel vso noč je. Tja do jasne zore,
prihajala je pesem, med samotne bore.*

*Ko pa je prvi žarek šinil preko gore,
pesem o borih je utihnila.*

*»Zdaj pride dan, ljubo dete moje!«
reče slavček in odleti v svetle bore.*

*Zdaj deklica strmi, saj to je sonce, ki
to, studenček, ki žubori... [žari,
zdaj vidi narave vso krasoto,
slavčeva pesem ji je izbrisala dušno sle-
[polo.*

*Vida Pezdir,
3. razred meščanske šole
na Viču pri Ljubljani.*

TETA JULKA IZ AMERIKE. — IMAM
teto, ki živi v Ameriki. Ime ji je Julka.
Ko je bila zadnjikrat tu, me še ni bilo

na svetu. Mnogo so mi
pravili o njej. Zadnjič
pa smo dobili brzojav,
da pride domov. Čakali
smo jo na kolodvoru.
Zagledal sem jo pri
oknu. V rokah je držala
velikega pajaca. Imel je
frak, na glavi pa cilin-
der, usta je odpiral, v
njih pa držal cigareto.
Pajac je bil zame. Sedaj
sedi v obednici in kadi. — Gašper
Prosenec, III. r., Ljubljana — vadnica.

ŠTEVILČNA KRIŽANKA

SESTAVIL: STANE TURK, METLIKA

9 5 17 1 13
 1 22 2 17 2
 13 1 19 4 20 15 1 23
 17 1 18 4 15 3
 1 17 14 1 19 1
 16 1 9 19 3 9
 9 1 16 1 20 14
 1 19 16 1 23 1 19
 17 1 17 7 26
 2 19 10 5 19 22
 20 4 10 3 13 1
 17 3 21
 1 14 16 2 8 2 22
 21 3 6 2 17 3 14
 23 1 19 21 1 23 1
 20 14 4 18 15 13 2
 1 9 1 17 1
 14 19 1 14 4 23
 9 5 6 19 4 23 17 3 14
 1 5 11 20 6 5 19 11
 17 4 23 4 19 4 20 3 13 20 14
 13 1 20 20 26
 3 9 19 3 13 1
 14 19 1 17 13
 19 3 16
 5 15 16
 12 2 15 20 3 17 20 14 3

Glavno mesto Avstrije
 Glavno mesto Grčije
 Mesto v Rusiji
 Mesto v Italiji
 Glavno mesto Turčije
 Glavno mesto Španije
 Glavno mesto Sirije
 Mesto v Rusiji (sev. Kavkazija)
 Mesto v Franciji
 Mesto v Nemčiji
 Glavno mesto Bolgarije
 Mesto v Jugoslaviji (Morav. ban.)
 Mesto na Krimu (Rusija)
 Mesto v Jugoslaviji (Primor. ban.)
 Glavno mesto Poljske
 Mesto v Jugoslaviji (Vardar. ban.)
 Mesto v Turčiji
 Mesto na Poljskem
 Mesto v Jugoslaviji (Primor. ban.)
 Mesto v Nemčiji (južna)
 Mesto v Rusiji (sev. Kavkazija)
 Mesto v Romuniji (Besarabija)
 Mesto v Italiji (zased. ozemlje)
 Mesto v Jugoslaviji (Drav. ban.)
 Glavno mesto Italije
 Mesto v Nemčiji
 Mesto na Finskem

Začetne črke tvorijo del naše vsakdanje molitve.

LJUDSKA SAMOPOMOČ

reg. pomožna blagajna

v Mariboru, Aleksandrova 47

v lastni palači

Podružnica: Ljubljana, Tyrševa cesta 34

sprejema vse zdrave osebe od 17. do 70 leta v zavarovanje za pogrebno zneske od din 1000— do 10.000—; za doto od 1. do 16. leta starosti za zneske od din 1000— do 25.000—.

— Zahtevajte brezplačno pristopno izjavo in informacije! — Do sedaj izplačali na podporah preko 30 milijonov dinarjev.

Ustanovljena leta 1927.

Zaupniki se sprejemajo za vsak kraj dravske banovine

Otroci, hranite in varčujte,

p o m n i t e :

Iz malega raste veliko!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

izdaja na dom domače hranilnike, najboljše učence obdaruje z zlatimi darilnimi knjižicami. Stopite tudi Vi v krog njenih vlagateljev in varovancev!

Kar potrebuje mladina v šoli in doma, dobi po nizkih cenah v

Učiteljski knjigarni

v Ljubljani

in v podružnici v Mariboru

Posebno priporočamo bogato izbiro lepih mladinskih knjig po znižanih cenah. Izberite knjige po cenikih, ki jih imajo šolski upravitelji, in naročite skupaj, da bo nižja poštnina

Klišaje

eno- ali večbarvne, za časopise, knjige, razglednice itd., izdeluje

klišarna

»Jugografika«

Ljubljana, Sv. Petra nasip 23